

Съфинансирано от
Европейския съюз

ПРОГРАМА
РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНИТЕ

Доклад за наблюдение
изпълнението на
интегрираната териториална
стратегия за развитие на
Северен централен регион за
планиране от ниво 2
(отчетен период 2023 – 2025 г.)

Северен централен регион

Съдържание

I. Общи условия за изпълнение на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона в частност социално-икономическите условия и политиките за развитие на национално, регионално и местно ниво.	1
1. Анализ на факторите, влияещи върху развитието на региона, определени в ИТСР на СЦР.	1
2. Анализ и тенденции в изменението на демографските показатели и показателите, характеризиращи пазара на труда, културата, образованието и здравеопазването.	3
3. Анализ на икономическото развитие на региона. Тенденции в изменението на основните икономически показатели, вкл. инфраструктурни и екологични показатели.	15
4. Анализ и тенденции в изменението на територии със специфични проблемни характеристики	25
II. Анализ на съответствието на целите и приоритетите на ИТСР с целите и приоритетите на държавната политика за намаляване на дисбаланса в развитието на националната територия регионално развитие, с целите и приоритетите на Националната програма за развитие България 2030 (НПР България 2030), както и с Целите на ООН за устойчиво развитие (ЦУР).	26
1. Анализ на съответствието на ИТСР с постигането на поставените цели в Приоритет 9 "Местно развитие" на НПР България 2030 .	26
2. Идентифициране на относимите ЦУР , към които ИТСР допринася пряко.(Идентифициране на относимите ЦУР: Определяне на конкретните цели от ЦУР, към които ИТСР допринася пряко.)	27
III. Постигнат напредък по изпълнението на целите и приоритетите на интегрираната териториална стратегия въз основа на индикаторите за наблюдение на ИТСР и на резултатите от наблюдението на плановете за интегрирано развитие на общините.	29
IV. Действията, предприети от Регионалния съвет за развитие с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона	50
V. Преглед на планираните мерки от обхвата на стратегията, които към момента все още не са включени в одобрени концепции за интегрирани териториални инвестиции	53
VI. Заключение и предложения за подобряване на резултатите от изпълнението и наблюдението на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона	53
VII. Източници на информация:	63

Съфинансирано от
Европейския съюз

Доклад за наблюдение на изпълнението на интегрираната териториална стратегия за развитие на Северен централен регион 2021 – 2027, разработен от териториално звено на МРРБ отдел „Северен централен регион“ в изпълнение на изискванията на чл.67 от Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие, при експертната подкрепа на НЦТР ЕАД

ПРОГРАМА
РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНИТЕ

Списък на таблици

Таблица 1: Лечебни заведения за болнична помощ от СЦР към 31.12.2024 г.	9
Таблица 2: Осигуреност на населението с болнични легла в СЦР към 31.12.2024 г.	10
Таблица 3: Лечебни заведения за извънболнична помощ в СЦР към 31.12.2024 г.	10
Таблица 4: Обслужено населението от лекари – брой	11
Таблица 5: Обслужено население от лекари по дентална медицина	12
Таблица 6: Спешна медицинска помощ в СЦР– центрове и филиали, 2024 г.	12
Таблица 7: БВП на България и СЦР по области 2017 - 2023 г. (в млн. лева).....	15
Таблица 8: БВП на човек от населението на България и Северен централен регион по области 2017 - 2023 г. (в лева)	16
Таблица 9: Основни параметри на туризма 2023 г.	20
Таблица 10: Дял на териториите под заплаха от наводнения.....	24

Списък на фигури

Фигура 1: БВП на Северен централен регион по области 2023 г. (в млн. лева)	15
Фигура 2: БДС „Селско, горско и рибно стопанство“ в Северен централен регион 2017 - 2023 г. (в млн. лева).....	17
Фигура 3: БДС „Индустрия“ в Северен централен регион 2017 - 2023 г. (в млн. лева).....	18
Фигура 4: БДС „Услуги“ в Северен централен регион 2017 - 2023 г. (в млн. лева).....	18
Фигура 5: ЧПИ на Северен централен регион по области през 2023 г. (в хил. евро)	19

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

I. Общи условия за изпълнение на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона в частност социално-икономическите условия и политиките за развитие на национално, регионално и местно ниво.

Изготвянето на тригодишните доклади за наблюдението на изпълнението на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2 се основават на изискванията постановени в членове 67 и 68 от Правилника за прилагане на закона за Регионално развитие¹.

1. Анализ на факторите, влияещи върху развитието на региона, определени в ИТСР на СЦР.

Местоположение и свързаност – От стратегическите фактори и условия, влияещи върху развитието на региона и градовете, особено върху опорните центрове от второ и трето ниво, с най-голямо значение са тяхното местоположение, връзките с мрежата от урбанистични центрове в Европа, особено от Европейското ядро, близостта и развитието на транспортните коридори, качеството на човешкия капитал и технологичните промени.

Въпреки че районът не е отбелязал съществен напредък по отношение на свързаността му с останалата част от страната, положително въздействие по северната част на границата с Република Румъния е премахването на вътрешните граници, което улеснява изключително интензивния пътникопоток и товарния поток през Дунав мост. Проблемът при него е продължителния ремонт, който се очаква да приключи в средата на 2026 година. Облекчение в тази посока може да се случи с изграждането на трети мост в района на Русе с продължение бъдещия магистрален път Русе-Маказа.

Свързаността на района със съседните Северозападен и Североизточен все още търпи развитие, което е изоставане от европейските норми за свързаност. Достъпът на домакинствата от региона до Интернет за 2024 г. е 92.8% и бележи значителен ръст спрямо 2018 година. Изостава и цифровата свързаност особено развитието и покритие с 5G мрежи, но до 2026 г. за региона са предвидени 61.8 млн. лв. за развитие на мрежата.

За да изпълни регионът и България ролята си на геополитически мост, пристанищата на река Дунав и на Егейско море трябва да бъдат свързани през нашата територия с мултимодални меридиални магистрали по трасетата на одобрените от ЕК еврокоридори, които да свържат магистралите „Хемус“, „Тракия“, „Марица“, А2 Егнатия и главните пътища от направлението изток – запад в Централна България и Гърция с магистралата в направлението север – юг и с гръцките пристанища на Егейско море, отворени към световния океан. По този начин ще се отключи геополитическият потенциал на Северен централен регион и ще се осигури високо ниво на транспортно обслужване между

¹ Приет с ПМС № 183 от 04.08.2020 г. Обн. ДВ. бр.70 от 7 Август 2020г., изм. и доп. ДВ. бр.45 от 23 Май 2023г.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

регионите в Централна България и между населените места с цел ускорено икономическо и социално развитие.

Икономически фактори

Негативните тенденции на района по отношение нарастващата взаимна зависимост и по-силна местна конкуренция изисква непрекъснато засилване на регионалната конкурентоспособност. От 2010 г. насам индексът на ЕС за регионална конкурентоспособност (RCI) измерва основните фактори за конкурентоспособност за всички региони на ниво NUTS-2 в целия Европейски съюз. Индексът измерва, с богат набор от показатели, способността на даден регион да предложи привлекателна среда за фирмите и жителите да живеят и работят. Изданието на индекса за 2022 г. се основава на актуализирана методология и поради това се нарича RCI 2.0. Публикуването на RCI 2.0 е придружено от набор от интерактивни инструменти. Оценката на Индекса за регионална конкурентоспособност (RCI)² определя една от задните позиции за Северен централен регион в класацията от в ЕС- 212 място от 234 региона³ и е определен като „По-слабо развит“. Положителен факт е, че това място бележи подобрене в сравнение с това от 2019 година- 249 от 268 региона. По общата оценка на индикаторите, регионът изпреварва останалите региони в страната, с изключение на Югозападния регион.

Протичащите динамични процеси на структурни промени в икономиката все по-ясно открояват необходимостта от обособяването и развитието на нови индустриални терени (зони и паркове), които да поемат нови производства. За сега на територията на региона има един действащ индустриален парк /Свободна зона/ „Русе“ към НКИЗ, и такива с друг статут, като Дунавска индустриална зона „Тегра“. През 2025 г. е в ход развитие на проектно решение и набиране на инвеститори на Дунавски индустриален технологичен парк - Свищов и Индустриален парк „ЛВЗ“ – Русе. В действие е и реализацията на Индустриален парк „Ряховец“- Горна Оряховица.

Демографски и социални фактори

Регионът остава най-засегнат по отношение намаляването на населението и трудовия ресурс. Само за периода, предмет на анализ, регионът е намалял с 86 874 души.

По отношение на образователния статус на населението трябва да се отчете повишения брой население с висше образование за 2021 г. спрямо 2011 г. (144 249/ 132 771), но същевременно и намаляване броя на лицата със средно образование. Нетният коефициент за записване в образователно равнище V-VII клас е 87,9 за област Силистра , а за Русе, Габрово, Разград и Велико Търново той е над 90% .

И към настоящия момент остава водеща препоръката: „Факторът „образовано население“ следва да се постави като основополагащ за развитието на региона заедно с другите политики за социално-икономическо и инфраструктурно развитие, доколкото те са взаимосвързани“.

² Индексът за регионална конкурентоспособност (RCI) се определя по методика, приета от Световния икономически форум за изчисляването на Глобалния индекс на конкурентоспособността

³ Виж Приложение

Екологични фактори

Северният централен регион е с много висока степен на уязвимост от климатичните промени. Висок е рискът от наводнения, активизация на свлачищната дейност и ерозията. Замърсяването на околната среда е най-изявено в региона на големите областни градове и индустриални центрове. СЦР е с дял на Националната екологична мрежа (НЕМ) под средния за страната, като след него е само Северозападният регион.

2. Анализ и тенденции в изменението на демографските показатели и показателите, характеризиращи пазара на труда, културата, образованието и здравеопазването.

ДЕМОГРАФИЯ

Към 31 декември 2024 г. населението на Северния централен регион е 673 331 души, което представлява 10.5% от населението на България. За периода между 2021 г. и 2024 г. населението на региона намалява с 77 464 души, или 10.3% (средногодишен темп на намаление 3.6%). Посочените стойности свидетелстват за неблагоприятна динамика в демографското развитие на региона. При сравнението с разглеждания в Интегрираната териториална стратегия за развитие (ИТСР) на Северния централен регион период 2011–2018 г. се наблюдава ускорение на намаляването на населението, за този предходен период намалението на населението е възлизало на 8.1%, при среднегодишен темп на намаление от 1.2%. През разглеждания четиригодишен период Северния централен регион отчита най-голямото намаление на населението в страната в относителна стойност като изпреварва доскорошния лидер в тази негативна статистика – Северозападния регион. Като абсолютна стойност населението е намаляло най-много в Североизточния регион. Причината за изместването на Северозападния регион от първото място е това, че той се намира в етап на ниска динамика характерен за райони с вече силно редуцирано и застаряващо население. С най-високи темпове е намаляването на населението в областите Велико Търново - 11.2% и Русе – 11%, при минус 5.9% средно за страната. Останалите области са с близки до тези стойности, като с най-добър показател е област Разград – минус 7.7%.

Продължава процесът на застаряване на населението в региона, който е характерен и за другите региони в страната. Северния централен регион е на второ място след Северозападния регион по най-голям дял на населението в надтрудоспособна възраст. В края на 2024 г. лицата на 65 и повече навършени години са 186 329 или 27.7%, при средна стойност за страната от 24%. Съпоставката между двата разглеждани периода показва, че процесът на застаряване на населението в Северния централен регион е постоянен и с ускоряваща се динамика. Между 2011 и 2018 г. делът на лицата на 65 и повече години се увеличава от 20.7% на 24%, или с 3,3 процентни пункта. В следващия период, 2021–2024 г., този дял нараства от 24.5% на 27.7%, или с 3.2%, което показва че темпът на застаряване на населението се ускорява предвид по-късия период между 2021 г. и 2024 г.

По области делът на лицата на 65 и повече навършени години е най-нисък в област Разград (25.7%). В останалите области делът също е над средния за страната (24%), като достига 30.5% в област Габрово. Във всички области в региона се отчита влошаване на възрастовата структура спрямо 2021 г. Възрастовата структура в 17 общини е силно деформирана и не позволява нито естественото възпроизводство на населението, нито поддържането на трудовия потенциал, тъй като делът на лицата над 65 години в тях надхвърля 30%. В община Иваново в надтрудоспособна възраст са 39.2% от населението.

В рамките на разглеждания период общият коефициент на възрастова зависимост в региона запазва тенденцията си на влошаване като за 2021 г. той е 60%, а за 2024 г. коефициентът възлиза на 67% или на всяко лице в зависимите възрасти (под 15 и над 65 години) се падат по-малко от две лица в активна възраст. С по-неблагоприятен коефициент е само Северозападния регион, но в Северния централен регион се отчита най-голямото влошаване по този показател на ниво региони спрямо 2021 г.

Във всички области в региона коефициентът е с по-лоши стойности от средните за страната – 61.3%, като в област Габрово достига 72.3%. Със стойност по-близка до средната за страната е само област Разград. Като и тук е налице влошаване на тези показатели спрямо 2021 г.

По общини най-благоприятно е съотношението в 4 общини като само те имат по-добър коефициент от средния за страната. С по-добри показатели са община Велико Търново (58.8%), и община Лозница (57.2%). В останалите общини този показател е над средния за страната, като най-неблагоприятно е съотношението в общините Ценово (86.6%), Сухиндол (83.8%) Павликени (81.4%) и Полски Тръмбеш (80.8%).

Разликата между живородените и умрелите представлява естественият прираст на населението. След 1990 г. демографското развитие на страната и региона се характеризира с отрицателен естествен прираст на населението. През 2024 г. в резултат на отрицателния естествен прираст населението на региона е намаляло с 8 261 души. В сравнение с 2021 г. се отчита положителна тенденция по отношение на естествения прираст, когато населението е намаляло с 13 727 души. Намалението на населението, измерено чрез коефициента на естествен прираст, през 2024 г. е минус 12.2%, а през 2021 г. е минус 18.1%. Към края на 2024 г. коефициентът на естествен прираст в градовете е минус 9.9%, а в селата – минус 16.7%, като тук отново се отчита положителна тенденция спрямо същия показател за 2021 г. Въпреки отчетеното подобрене на коефициента на естествен прираст между 2021 и 2024 г., тази тенденция се обяснява по-скоро с демографското свиване, а не с повишаване на раждаемостта. Намаляването на населението и застаряването на възрастовата структура водят до спад както в броя на ражданията, така и на смъртните случаи, което статистически смекчава отрицателния прираст. Следователно, подобренето е относително и не отразява трайно възстановяване на демографския потенциал на региона. В периода 2021–2024 г. всички области в региона имат отрицателен естествен прираст.

През 2024 г. с най-малка по стойност на коефициента на отрицателен естествен прираст е област Разград – (-11.5%). С най-голямо намаление на населението вследствие на високия отрицателен естествен прираст е област Габрово – минус 14.6%. Останалите области са със много близки стойности до тези на област Разград. Сравнението с 2021 г. показва, че всички

области имат подобрене по отношение на естествения прираст, което отново се обяснява с демографското свиване. В региона няма общини с положителен естествен прираст. С положителен естествен прираст е само община Кайнарджа (3.9%). С най-отрицателен естествен прираст са общините са Иваново (-23.4%), Алфатар (-21.7%) и Ценово (-21.4%), при среден показател за страната от минус 7.3%.

Съществено влияние върху броя и структурите на населението в региона оказва и механичният прираст. Той се формира като разлика между броя на заселилите се и изселилите се от региона. Коефициентът на механичен прираст в региона през 2021 г. е минус 0.5%, а през 2024 г. е 1.8%, като за страната през 2024 г. е 6.1%. Северния централен регион е на предпоследно място по този показател, като по-лош механичен прираст има само Северозападния регион.

За периода 2021-2024 г. всички области в региона имат подобрене в механичния прираст, като всички области преминават от отрицателен към положителен механичен прираст, с изключение на област Разград (-0.8%) за 2024 г. В област Русе механичния прираст е положителен и през 2021 г. Най-високия механичен прираст в региона, този на област Велико Търново бележи увеличение от минус 136 д. (-0.6%) за 2021 г. до 548 д. (2.7%) за 2024 г. През 2024 г. 22 общини имат положителен механичен прираст, спрямо 14 за 2021 г., което се обяснява с тенденцията малки общини в близост до по-големи икономически центрове да привличат население.

Демографската ситуация в Северния централен регион към 2024 г. остава изключително неблагоприятна, като регионът отчита най-голямото относително намаление на населението в страната за периода 2021–2024 г. (-10.3%). Въпреки че подобни процеси са характерни за цялата страна, ускоряването на темпа на демографския спад спрямо периода 2011–2018 г. показва задълбочаване на структурните проблеми – застаряване на населението, отрицателен естествен прираст и ограничен трудов потенциал. Макар че коефициентът на естествен прираст се подобрява (от -18.1% през 2021 г. на -12.2% през 2024 г.), това не отразява реално възстановяване на демографския потенциал, а е резултат от демографско свиване и по-ниска смъртност при вече намаляло население. В обобщение, населението на Северния централен регион продължава да намалява с ускорени темпове, съпроводено с бързо застаряване и висока демографска зависимост. Положителните сигнали при механичния прираст и забавянето на естествения спад не променят общата картина на дълбока демографска криза.

ПАЗАР НА ТРУДА

Коефициентът на заетост представлява относителният дял на заетите лица от населението на същата възраст. Той е водещ индикатор за пазара на труда и показва каква част от населението в трудоспособна възраст работи.

Заетостта на населението в активна възраст (15–64 години) в Северния централен регион отбелязва леко повишение – от 66.6% през 2021 г. до 69% през 2024 г., при средна стойност за страната от 70.9% за същата година. В сравнение с предходния период (2011–2018 г.) при заетостта се наблюдава подобрене, но все още остава под средната за страната.

Въпреки предприетите мерки и програми за насърчаване на заетостта през последните години, и в частност тази при жените, все още се наблюдава различие в заетостта между двата пола. В рамките на разглеждания четиригодишен период тенденцията по отношение на разликата в заетостта между половете е негативна. Към 2024 г. тя възлиза на 5.3% в полза на мъжете, в сравнение с 3.1% за 2021 г.

Сред регионите, Северния централен се нарежда на предпоследно място, заедно с Южния централен регион по коефициент на заетост с 69%, като само Северозападния регион е с по-лош показател. Разликата между равнищата на заетост в най-добре представения се регион - Североизточен и Северния централен регион достига 5.1%.

На областно ниво най-висока е заетостта в област Русе (74.1%). Изоставане има в област Силистра (59.4%). Разликата между равнищата на заетост в най-добре представената област Русе и изоставащата област Силистра е 14.7%.

Коефициентът на икономическа активност представлява ключов показател, който отразява дела на лицата, участващи на пазара на труда, спрямо общия брой хора в трудоспособна възраст. Към края на 2024 г. в региона той възлиза на 72.9% за възрастовата група 15–64 години, като отбелязва увеличение от 1.4% спрямо 2021 г. На областно равнище само област Велико Търново регистрира намаление от 1.9% по този показател в рамките на разглеждания период, останалите области са в положителна тенденция.

Коефициентът на безработица отразява относителния дял на лицата без работа спрямо икономически активното население (работната сила). Повишените равнища на безработица, както и продължителната безработица, оказват неблагоприятно въздействие върху икономическото развитие и водят до редица социални последици, свързани основно с нарастване на бедността и риска от социална изолация.

През 2024 г. коефициентът на безработица в Северния централен регион сред населението на 15–64 навършени години намалява с 1.4% в сравнение с 2021 г., като достига 5.4%, при средна стойност за страната от 4.2%. Регионът заема предпоследното място в страната като само Северозападния регион е с по-висока безработица. Разликата между коефициента на най-добре представения се регион (Югозападния) и Северния централен е 2.4%.

На областно ниво коефициентът на безработица е най-нисък в област Русе – (1.4%), изоставане има в област Силистра (10.6%). Разликата между равнищата на безработица в най-добре представената област Русе и най-изоставащата област Силистра е 9.2%. Сравнението с 2021 г. показва, че във всички области безработицата намалява, с изключение на област Велико Търново, където се отчита увеличение от 0.6%. На ниво община разликите са осезаемо по-големи – от 2.8% в община Велико Търново до 46% в община Кайнарджа.

През 2024 г. пазарът на труда в Северния централен регион показва умерено подобрение – заетостта нараства до 69%, а безработицата спада до 5.4%. Въпреки това регионът остава под средните за страната нива и заема предпоследно място по основни трудови показатели. Разликата в заетостта между половете се увеличава, което подчертава нуждата от политики за равни възможности. Икономическата активност леко се повишава, но регионалните различия между областите остават значителни.

КУЛТУРА

Музеи

По данни от НСИ, за 2024 г., в Северния централен район функционират 30 музея. Според териториалния обхват на дейността им те са: 1 национален (Национален музей на образованието – Габрово), 6 регионални (РИМ – Велико Търново, РИМ – Габрово, Регионален етнографски музей на открито „Етър“ - Габрово, РИМ – Разград, РИМ – Русе, РИМ – Силистра) и 23 общински. За периода 2021 – 2024 г. броят на общинските музеи в района намалява с 1.

Към настоящия момент музеите, като културни и научни организации, продължават да изпълняват основните си дейности свързани с издирването, изучаването, опазването и представянето на движими културни ценности. Музеите стопанисват и представят недвижими културни ценности – музейни обекти. Издават научни, научнопопулярни и рекламни материали, както и осъществяват оценителна дейност на културни ценности – собственост на юридически или физически лица.

Библиотеки

По данни от Регистъра на обществените библиотеки към Министерство на културата, за 2025 г., в Северния централен район функционират 7 библиотеки. Според териториалния обхват на дейността им те са: 5 регионални (Велико Търново, Габрово, Разград, Русе, Силистра) и 2 общински. За периода 2021 – 2025 г. броят на библиотеките в района не се променя.

Към настоящия момент обществените библиотеки, като образователни, информационни и културни институти, събират, обработват, организират, съхраняват и предоставят за обществено ползване печатни и други произведения и информация, включително за книжовното и литературното културно наследство. Обществените библиотеки осигуряват правото на гражданите на равнопоставен и свободен достъп до библиотечно-информационното обслужване. Те съдействат за изграждането на гражданското и информационното общество.

Театри

По данни от НСИ, за 2024 г., в Северния централен район функционират 9 театъра. За периода 2021 – 2024 г. броят на театрите в района не се променя.

Към настоящия момент театрите активно участват в културния живот чрез разнообразни фестивали, държавни и общински инициативи, частни проекти с международно участие. Те продължават да развиват и обогатяват сценичните изкуства в страната.

ОБРАЗОВАНИЕ

Образователна структура на населението

Северният централен район има по-балансирана образователна структура спрямо северозападната част на страната. Делът на лицата с висше образование е **24,5 %**, което е под средното за страната, но над това в съседните северни райони⁸. Област Велико Търново

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

се откроява като образователен център благодарение на дейността на Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“. В същото време областите Разград и Силистра продължават да изостават с висок дял на население с основно образование.

Предучилищно образование

Нетният коефициент на записване в предучилищното образование в региона е **91 %**, което е над средното за страната⁹. Детските градини са относително добре разпределени, но в селските райони се наблюдава намаляващ брой деца и затруднения при поддържането на персонал.

Общообразователни и специални училища

През 2023/2024 г. в Северния централен район функционират **над 530 училища**, включително 17 специални. Броят на учениците постепенно намалява, но инфраструктурата е подобрена в рамките на проекти по ОП „Региони в растеж“ и ПБУ. Отпадането от училище намалява до **8,5 %**, но в някои общини (Свищов, Търговище) все още се отчита висок риск от ранно напускане.

Професионално образование и обучение

Професионалното образование се осъществява в **около 90 училища**, като общият брой ученици е близо **42 000**. Регионът има традиции в техническите специалности – електротехника, транспорт, дървообработване и химия. Засилва се интересът към дуалното обучение, особено в Русе и Габрово, където работят индустриални предприятия, включени в партньорства с училища.

Висше образование

Основните центрове на висше образование са във Велико Търново, Свищов, Русе и Габрово - Русенски университет „Ангел Кънчев“, Технически университет – Габрово, СА „Димитър А. Ценов“ – Свищов, НВУ „Васил Левски“ и ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ в гр. Велико Търново. Русенският университет „Ангел Кънчев“ и Техническият университет – Габрово играят важна роля в подготовката на инженери и специалисти по информационни технологии. Общият брой студенти в региона през 2023/2024 г. е около **28 000**, като се наблюдава леко намаление спрямо 2018 г., но тенденцията към стабилизиране е видима.

Изводи и тенденции за система образование

- Северният централен район поддържа добър баланс между средно и висше образование.
- Регионът има потенциал за развитие на научно-образователни центрове около Русе, Габрово и Велико Търново.
- Основни предизвикателства остават отпадането в периферните общини и несъответствието между образователните профили и потребностите на бизнеса.

ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

Лечебни и здравни заведения

Системата на здравеопазването в региона функционира на две основни нива – извънболнична и болнична помощ. Първото ниво обхваща извънболничната медицинска помощ, предоставяна от амбулатории за първична и специализирана медицинска помощ, медико-диагностични лаборатории, дентални центрове и амбулатории за здравни грижи. Това ниво има ключово значение за осигуряване на достъп до здравни услуги в общините и по-малките населени места. Второто ниво на системата включва болничната помощ, която е от особено значение за областните центрове и регионите от ниво 2 и 3, където се концентрират по-специализирани лечебни заведения и услуги.

В Северен централен регион структурата на болничната помощ обхваща разнообразен тип лечебни заведения – многопрофилни и специализирани болници, както и центрове за кожно-венерически заболявания, психично здраве и комплексни онкологични центрове.

Съгласно Закона за лечебните заведения болниците се разделят на многопрофилни, предоставящи широка гама от медицински услуги, и специализирани, които осъществяват лечение в определени медицински области.

През 2024 г. инфраструктурата на болничната помощ в региона включва общо 35 болнични заведения с 5402 легла, което представлява 10,26 % от всички болнични заведения и 9,63 % от болничните легла в България.

На областно ниво най-голяма концентрация на болнични структури се отчита в област Велико Търново, където са разположени 13 болници, или 37,14 % от лечебните заведения в региона, следвана от област Русе. В областите Разград и Русе обаче функционират едва по 3 болнични заведения, равняващи се на 8,5 % от общия брой за региона. Значителна част от лечебната инфраструктура в Велико Търново е съсредоточена в многопрофилни болници (17 на брой), които имат областно значение и обслужват пациенти от региона и областта.

Таблица 1: Лечебни заведения за болнична помощ от СЦР към 31.12.2024 г.

Регион/област	2018						2024					
	Лечебни заведения за болнична помощ - общо		Многопрофилни болници		Специализирани болници		Лечебни заведения за болнична помощ - общо		Многопрофилни болници		Специализирани болници	
	Заведения	Легла	Заведения	Легла	Заведения	Легла	Заведения	Легла	Заведения	Легла	Заведения	Легла
България	346	53173	185	37489	137	13438	341	56061	181	39801	138	14005
Северен централен	34	5213	16	3288	13	1402	35	5402	17	3528	13	1332
Велико Търново	13	1558	4	753	6	529	13	1541	4	734	6	531
Габрово	6	860	3	497	3	363	7	915	4	552	3	363
Разград	3	559	3	559	-	-	3	465	3	465	-	-
Русе	9	1753	3	996	4	510	9	2005	3	1301	4	438
Силистра	3	483	3	483	-	-	3	476	3	476	-	-

Източник: НСИ

В периода 2021–2027 г. Министерството на здравеопазването ще насочи усилия към повишаване на качеството на психично-здравните грижи в региона, както и към модернизирването, ремонта и обновлението на сградния фонд в държавните психиатрични болници. За модернизирването на материално-техническата база на държавните лечебни

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

заведения ще бъде необходимо осъвременяване и на медицинската апаратура. Към държавните лечебни заведения ще бъдат изградени хосписи.

Болнични легла

Осигуреността на населението с болнични легла в края на 2024 г. възлиза на 802 легла на 100 000 души население, при 665 легла през 2018 г., което показва тенденция на нарастване на болничния капацитет в северен централен регион.

По показателя брой болнични легла на 100 000 жители, Северен централен регион има стойност, сходна със средната за страната през 2024 г. Въпреки това, на областно ниво се наблюдават значителни различия. Най-ниска осигуреност се отчита в област Разград – 467,5 болнични легла на 100 000 души, докато най-висока е в област Русе – 1077,4 болнични легла на 100 000 души, което представлява разлика от 610 пункта.

Таблица 2: Осигуреност на населението с болнични легла в СЦР към 31.12.2024 г.

Регион/област	Брой болнични легла на 100000 души				
	2018	2021	2022	2023	2024
България: общо за страната	759.6	796.8	848.5	864.5	870.9
Северен централен	664.8	729.4	794.2	784.9	802.3
Велико Търново	661.0	698.4	769.0	762.0	768.9
Габрово	793.3	875.2	943.1	964.6	975.3
Разград	498.1	513.2	522.2	444.9	467.5
Русе	802.1	940.3	1036.8	1043.5	1077.4
Силистра	442.0	453.9	505.2	502.4	508.8

Източник: НСИ

Данните показват неравномерното разпределение на болничните легла в лечебните заведения, разположени в северен централен регион, а водещ приоритет в областта на здравеопазването трябва да бъде осигуряването на равни възможности за достъп до здравни услуги на хората, включително и на живеещите в малки, отдалечени от градските центрове места. Тази констатация налага прилагането на целенасочена политика по отношение на здравната инфраструктура и по-ясно очертаване на населените места, за които достъпът до обща и специализирана здравна помощ е затруднен поради неравномерно разпределената към настоящия момент здравна инфраструктура.

Заведения за извънболнична помощ

Към 31.12.2024 г. заведенията за извънболнична помощ в региона са 232 с 111 легла за краткосрочно наблюдение и престой, което представлява 10,14 % от заведенията за извънболнична помощ и 8,65 % от легла в страната. На ниво област основната част от тези заведения са концентрирани в област Русе. В нея заведенията за извънболнична помощ са 74, което представлява 31,90 % от общия брой на заведенията за извънболнична помощ на територията на региона. Най-малко са в област Разград (25), или само 10,78 % от общия брой за региона.

Таблица 3: Лечебни заведения за извънболнична помощ в СЦР към 31.12.2024 г.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

Съфинансирано от
Европейския съюз

Доклад за наблюдение на изпълнението на интегрираната териториална стратегия за развитие на Северен централен регион 2021 – 2027, разработен от териториално звено на МРРБ отдел „Северен централен регион“ в изпълнение на изискванията на чл.67 от Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие, при експертната подкрепа на НЦТР ЕАД

ПРОГРАМА
РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНИТЕ

Регион/област	2018		2021		2022		2023		2024	
	Лечебни заведения за извънболнична помощ - общо		Лечебни заведения за извънболнична помощ - общо		Лечебни заведения за извънболнична помощ - общо		Лечебни заведения за извънболнична помощ - общо		Лечебни заведения за извънболнична помощ - общо	
	Заведения	Легла	Заведения	Легла	Заведения	Легла	Заведения	Легла	Заведения	Легла
България	2066	1253	2133	1285	2172	1303	2237	1307	2289	1283
Северен централен	232	97	237	99	230	108	228	109	232	111
Велико Търново	66	43	69	45	66	45	67	49	66	49
Габрово	39	14	42	14	41	24	41	24	41	25
Разград	23	11	25	11	25	11	24	11	25	11
Русе	70	20	70	20	68	19	71	20	74	22
Силистра	34	9	31	9	30	9	25	5	26	4

Източник: НСИ

Други лечебни елементи на здравната система са центровете за спешна медицинска помощ, домовете за медико-социални грижи за деца, хосписите, националните центрове по проблеми на общественото здраве, диализните центрове, както и центровете за трансфузионна хематология. В края на 2024 г. в региона тези заведения са 19 с 135 легла, като обхващат 12,75 % от този вид заведения в страната.

Осигуреност с лекари и лекари по дентална медицина

Лекари

Осигуреността на населението на един лекар общо за страната за 2024 г. е 214 души. По области с показатели, по-благоприятни от този на страната, е област Русе. Другите области са с показатели, по-благоприятни от средните за страната, като с най-благоприятни показатели е област Русе.

Таблица 4: Обслужено населението от лекари – брой

Регион/област	(брой)				
	2018	2021	2022	2023	2024
Общо за страната	236	231	218	215	214
Северен централен	299	298	274	270	267
Велико Търново	313	304	287	287	284
Габрово	258	266	247	243	242
Разград	341	363	335	345	336
Русе	271	260	232	224	219
Силистра	345	365	329	317	325

Източник: НСИ

По отношение на лекари е необходимо да се обърне внимание относно причините за намаляване на броя им към 2024 г., съпоставена с 2018 г. Видно от приложените данни е тенденция към намаляване в ежегоден аспект.

Лекари по дентална медицина

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

Осигуреността с лекари по дентална медицина за страната е 827 души от населението на един лекар. По области в региона се наблюдават големи различия в обезпечеността с лекари по дентална медицина, най-висок е показателят за област Русе (949 души на един лекар по дентална медицина). Най-неблагоприятна е осигуреността на населението с лекари по дентална медицина в областите Разград (1579 души) и Габрово (1091 души).

Таблица 5: Обслужено население от лекари по дентална медицина

Регион/опблост	(брой)				
	2018	2021	2022	2023	2024
Общо за страната	967	912	848	847	827
Северен централен	1294	1237	1118	1108	1107
Велико Търново	1155	1070	972	972	997
Габрово	1129	1162	1066	1090	1091
Разград	1781	1796	1580	1549	1579
Русе	1207	1155	1031	968	949

Източник: НСИ

Спешна помощ (Транспортна достъпност до болнични заведения)

В областните центрове на Северен централен регион са локализирани 5 центъра за спешна помощ. ЦСМП са лечебни заведения със специфичен предмет на дейност и с денонощен режим на работа, които осъществяват дейността си чрез мобилни спешни екипи и стационарни спешни екипи. Стационарните екипи се сформират във филиали за спешна медицинска помощ, на чиято обслужвана територия няма разкрито спешно отделение. Заедно с 26 филиала (ФСМП)⁴ те покриват изцяло територия на региона и са гаранция за бърза реакция и осигурен 30 минутен изохрон в рамките на обслужваната територия, която в много случаи индивидуалните и групови практики не могат да покрият. Съгласно картата на спешната медицинска помощ някои от филиалите обслужват територията на няколко общини, а пък няколко филиали обслужват населението на една община, което е обусловено от големината на общините.

Таблица 6: Спешна медицинска помощ в СЦР– центрове и филиали, 2024 г.

Центрове за спешна медицинска помощ	Филиали за спешна медицинска помощ	Обслужващи общини
ЦСМП Велико Търново	ФСМП Велико Търново	Велико Търново, Златарица
	ФСМП Горна Оряховица	Горна Оряховица, Лясковец
	ФСМП Елена	Елена
	ФСМП Павликени	Павликени, Сухиндол
	ФСМП Полски Тръмбеш	Полски Тръмбеш
	ФСМП Свищов	Свищов
	ФСМП Стражица	Стражица
ЦСМП Габрово	ФСМП Габрово	Габрово

⁴ Решение на МС № 361 от 29 май 2018 г. за утвърждаване на Националната здравна карта на Република България, Приложение № 35 към т. I, подточка 8. Карта на спешната медицинска помощ.

Съфинансирано от
Европейския съюз

Доклад за наблюдение на изпълнението на интегрираната териториална стратегия за развитие на Северен централен регион 2021 – 2027, разработен от териториално звено на МРРБ отдел „Северен централен регион“ в изпълнение на изискванията на чл.67 от Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие, при експертната подкрепа на НЦТР ЕАД

ПРОГРАМА
РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНИТЕ

Центрове за спешна медицинска помощ	Филиали за спешна медицинска помощ	Обслужващи общини
	ФСМП Севлиево	Севлиево
	ФСМП Дряново	Дряново
	ФСМП Трявна	Трявна
ЦСМП Разград	ФСМП Разград	Разград, Самуил
	ФСМП Исперих	Исперих
	ФСМП Кубрат	Кубрат, Завет
	ФСМП Лозница	Лозница
	ФСМП Цар Калоян	Цар Калоян
ЦСМП Русе	ФСМП Русе	Русе, Иваново
	ФСМП Сливо поле	Сливо поле
	ФСМП Две могили	Две могили
	ФСМП Бяла	Бяла, Ценово, Борово
	ФСМП Ветово	Ветово
ЦСМП Силистра	ФСМП Силистра	Силистра, Алфатар
	ФСМП Дулово	Дулово
	ФСМП Тутракан	Тутракан
	ФСМП Главиница	Главиница
	ФСМП Кайнарджа	Кайнарджа

Източник: Министерство на здравеопазването

С оглед на осигуряване на навременна медицинска помощ, както и за трудно достъпни райони е създаден Център за спешна медицинска помощ по въздуха (ЦСМПВ).

Центърът за спешна медицинска помощ по въздуха е създаден от 15 май 2023 г. с Постановление № 69 от 4 май 2023 г. на Министерския съвет. Центърът е юридическо лице на бюджетна издръжка към Министерството на здравеопазването, със седалище в град София.

Предметът на дейност на центъра включва:

- Оказване на спешна медицинска помощ на болели и пострадали лица на местопроизшествието и по време на транспортирането;
- осигуряване на медицински специалист или екип при необходимост при въздушен транспорт на донори на органи и на органи, предназначени за трансплантация и на кръв и кръвни съставки;
- осигуряване на медицински специалист или екип при извършване на въздушен транспорт за нуждите на Министерството на здравеопазването, при необходимост от придружаване;
- координация на дейностите по предоставяне на транспорт по въздух, както и при възникнала нужда от специализиран въздушен транспорт, чрез взаимодействие с „България Хели Мед Сървис“ - ЕАД, центрове за спешна медицинска помощ, лечебните заведения, структурите на Министерството на вътрешните работи, регионалните здравни инспекции, Министерството на здравеопазването и други държавни институции.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

По предложение на МЗ в периода 2021–2027 г. е необходимо създаване на мобилни екипи към областните лечебни заведения за осигуряване на медицинска помощ в отдалечените и труднодостъпни места. За тази цел е необходимо закупуване на специализирани превозни средства – оборудвани мобилни лаборатории, мобилни рентгенови кабинети и транспортни леки автомобили.

Изводи и тенденции за сектор здравеопазване:

Анализът на инфраструктурата, осигуреността и достъпността до здравни услуги установява неравномерност в разпределението на материалната база и диспропорции в осигуреността с лекари и с лекари по дентална медицина. Основната част от болничните заведения е концентрирана в област Велико Търново (13 броя), а в областите Разград и Силистра те са само три.

Налице е неравномерно разпределение на болничните легла в лечебните заведения – сериозно изоставане на област Разград, много неравномерно разпределение и на заведенията за извънболнична помощ – в област Разград са 25, докато в област Русе са 74.

Диспропорциите в обслужването също са големи, като особено явни са при обслужването с лекари по дентална медицина, където обслужените от един лекар в област Русе са почти 60 % повече от тези в област Разград.

Допълнителен проблем е отдалечеността на отделни селища от мястото на предлагане на съответната медицинска помощ (първична, специализирана, болнична, спешна и неотложна), както и недооборудването на здравните заведения с нова, по-модерна медицинска техника.

Развитието на качествено здравеопазване ще бъде насочено към:

- осигуряване на равен и ефективен достъп до качествено здравеопазване чрез осигуряване на равни възможности за достъп до здравните услуги на хората, включително и на живеещите в малки населени места, отдалечени от градските центрове;
- модернизация на материално-техническата база на лечебните заведения чрез осигуряване на съвременна медицинска апаратура;
- укрепване на капацитета на общественото здравеопазване и засилване ролята на първичната помощ за сметка на болничното лечение; повишаване на здравната култура сред малцинствените групи.

Изграждането и управлението на справедлива, устойчива и ефективна здравна система, ориентирана към качество и резултати с навлизане на електронно управление в системата на здравеопазването, са важна предпоставка за създаване на условия за здраве за всички през целия живот.

3. Анализ на икономическото развитие на региона. Тенденции в изменението на основните икономически показатели, вкл. инфраструктурни и екологични показатели.

Северният централен регион обхваща централната част на Северна България и включва пет области – Велико Търново, Габрово, Разград, Русе и Силистра. Регионът има стратегическо географско положение, тъй като осигурява свързаност между западната и източната част на страната, както и достъп до р. Дунав, който е важен транспортен и икономически коридор. Икономиката му е със смесен характер, съчетава индустриални центрове като Русе и Габрово с развита земеделска и хранително-вкусова промишленост в Силистра и Разград. Велико Търново се откроява като административен, образователен и културен център с растящ сектор на услугите и туризма. Въпреки наличието на благоприятни природни и инфраструктурни предпоставки, регионът се характеризира с умерени темпове на икономически растеж.

Брутен вътрешен продукт

За периода 2017–2021 г. Северният централен регион увеличава своя БВП от 7 921 млн. лв. на 10 475 млн. лв., което представлява ръст от 32,3%. Това темпо е малко под средното за страната (35,9%), което показва по-умерен икономически напредък. Най-висок растеж за периода регистрират областите Велико Търново (+38,7%) и Силистра (+39,7%), докато Габрово (+24,2%) и Разград (+36,2%) имат по-балансирано, но стабилно развитие. Русе като индустриален и логистичен център нараства с 26,9%.

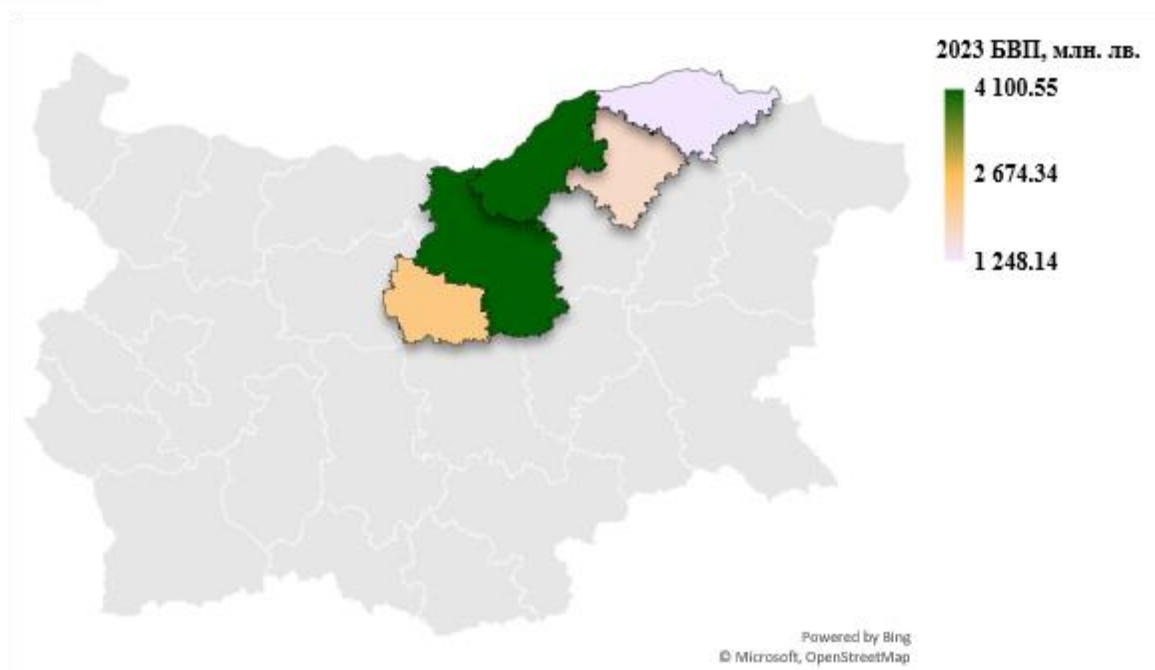
В периода 2021–2023 г. регионът продължава да расте от 10 475 млн. лв. до 13 482 млн. лв., което е увеличение с 28,7%, почти идентично със средното за страната (+32,7%). Най-висок темп на нарастване отчитат Велико Търново (+31,7%) и Русе (+28,8%), следвани от Разград (+22,5%) и Силистра (+18,3%). Габрово отбелязва по-висок растеж от +34,4%.

Таблица 7: БВП на България и СЦР по области 2017 - 2023 г. (в млн. лева)

Регион/област	2017	2021	2022	2023
България	102 682.97	139 601.97	168 360.03	185 232.51
Северен централен	7 921.42	10 475.28	11 985.27	13 481.60
Велико Търново	2 242.86	3 112.87	3 675.84	4 100.55
Габрово	1 388.26	1 724.46	2 055.58	2 318.21
Разград	1 033.25	1 407.46	1 545.64	1 723.55
Русе	2 501.78	3 175.59	3 554.93	4 091.16
Силистра	755.26	1 054.91	1 153.28	1 248.14

Източник: НСИ

Фигура 1: БВП на Северен централен регион по области 2023 г. (в млн. лева)

Източник: НСИ

Брутен вътрешен продукт на човек от населението

За периода 2017–2021 г. Северният централен регион увеличава БВП на човек от населението от 10 468 лв. на 14 962 лв., което представлява ръст от 42,2%. Това темпо е малко под средното за страната (+42,8%, от 15 093 лв. на 21 453 лв.), но все пак показва стабилен икономически напредък и постепенно сближаване със средното национално равнище. В рамките на региона най-висок растеж за периода отбелязва област Велико Търново (+50,5%), следвана от Разград (+46,6%) и Силистра (+50,9%), докато Габрово и Русе имат по-умерен, но устойчив ръст съответно +34,6% и +36,8%.

В периода 2021–2023 г. икономическото изравняване продължава, но с по-ниско темпо, като регионът нараства от 14 962 лв. на 19 728 лв. на човек, т.е. +31,8%. Това отново е малко под средното за страната (+33,9%). Най-значителен растеж за периода постигат Русе (+32,2%) и Габрово (+38,4%), които се очертават като локални икономически центрове. Велико Търново и Разград запазват умерен ръст (+34,8% и +24,8%), докато Силистра остава с най-ниско равнище на БВП на човек – 13 114 лв. през 2023 г., въпреки увеличение с 21,4%.

Таблица 8: БВП на човек от населението на България и Северен централен регион по области 2017 - 2023 г. (в лева)

	2017	2021	2022	2023
България	15 092.74	21 453.13	26 041.38	28 733.38
Северен централен	10 468.40	14 962.38	17 353.52	19 728.72
Велико Търново	9 950.04	14 981.79	17 912.25	20 186.52
Габрово	13 041.45	17 554.45	21 261.03	24 297.32

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ №
 BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5
 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за
 регионално развитие и Фонда за справедлив преход

	2017	2021	2022	2023
Разград	9 336.92	13 687.08	15 217.83	17 081.40
Русе	11 985.62	16 398.94	18 615.20	21 677.66
Силистра	7 162.90	10 806.36	11 985.87	13 113.88

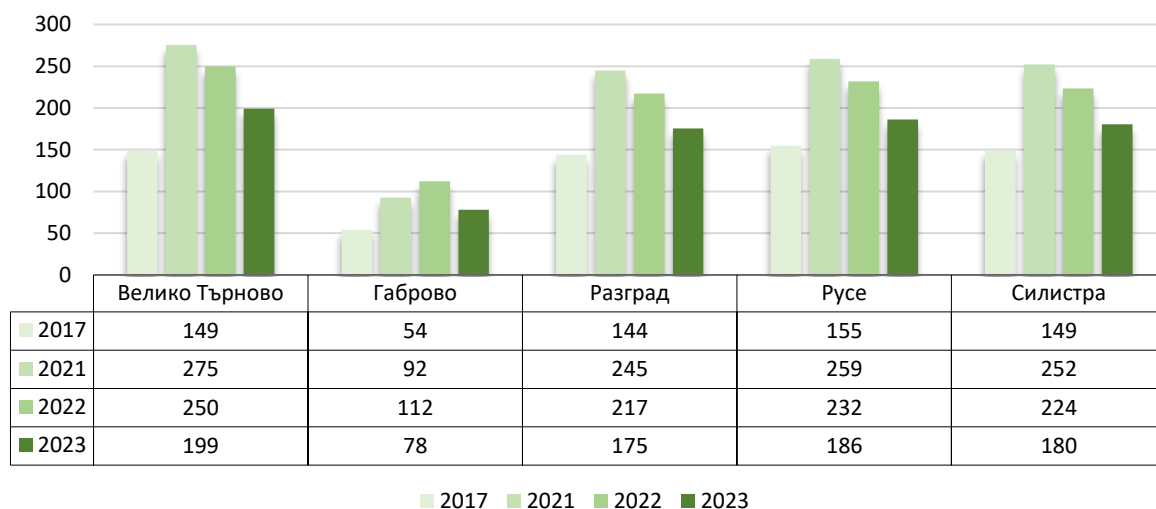
Източник: НСИ

Първичен сектор (селско, горско и рибно стопанство)

В периода 2017–2021 г. секторът в Северния централен регион отчита съществен ръст на брутната добавена стойност (БДС). Средно за областите увеличението е между 60% и 85%, което показва стабилно възстановяване и модернизация на аграрното производство. Велико Търново бележи най-силен ръст от +84,6% (от 149 на 275 млн. лв.), следван от Разград с +70,1% и Силистра с +69,1%. Русе нараства с +67,1%, а Габрово – с по-умерените +70,4%, но остава с най-малък абсолютен обем в сектора.

През следващия период 2021–2023 г. обаче се наблюдава общ спад във всички области. Намалението варира от -29% до -15%. Спад има във Велико Търново (от 275 на 199 млн. лв., -27,6%) и Русе (-28,2%), в Разград (-28,6%) и Силистра (-28,6%).

Фигура 2: БДС „Селско, горско и рибно стопанство“ в Северен централен регион 2017 - 2023 г. (в млн. лева)

Източник: НСИ

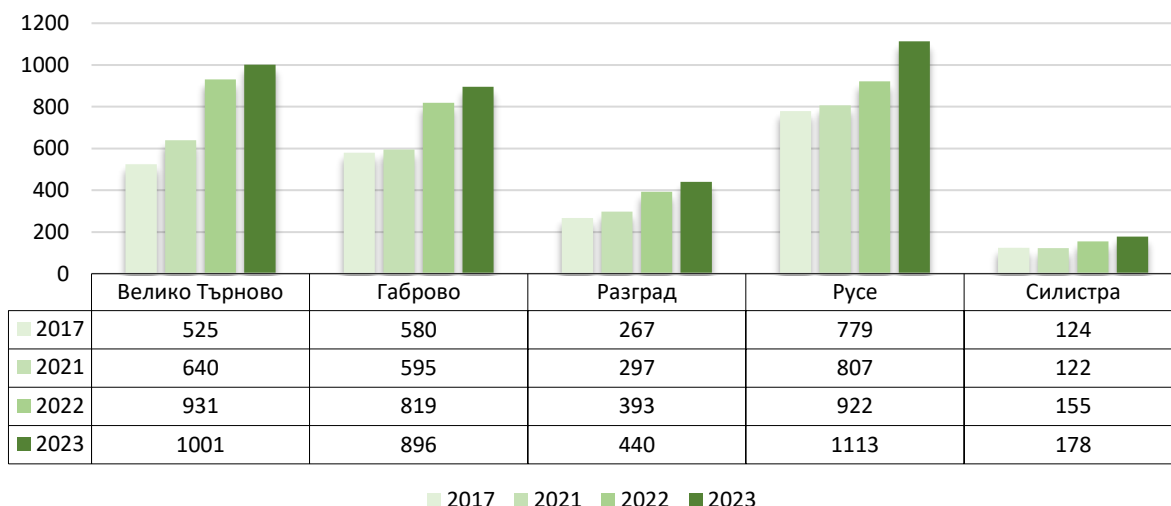
Вторичен сектор (индустрия)

Между 2017 и 2021 г. секторът в Северен централен регион бележи умерен растеж, средно около +10%, с изключение на Силистра, където има лек спад. Това подсказва за стабилна, но не динамична индустриална активност, ограничена от инвестиционни и пазарни фактори.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ №
 BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5
 Техническа помощ по чл.36“ на ПРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за
 регионално развитие и Фонда за справедлив преход

След 2021 г. секторът влиза във фаза на силно разширяване средно +48%. Най-значим растеж се наблюдава във Велико Търново и Габрово над 50%, което показва структурно укрепване на производствените предприятия и подобряване на регионалната индустриална конкурентоспособност.

Фигура 3: БДС „Индустрия“ в Северен централен регион 2017 - 2023 г. (в млн. лева)

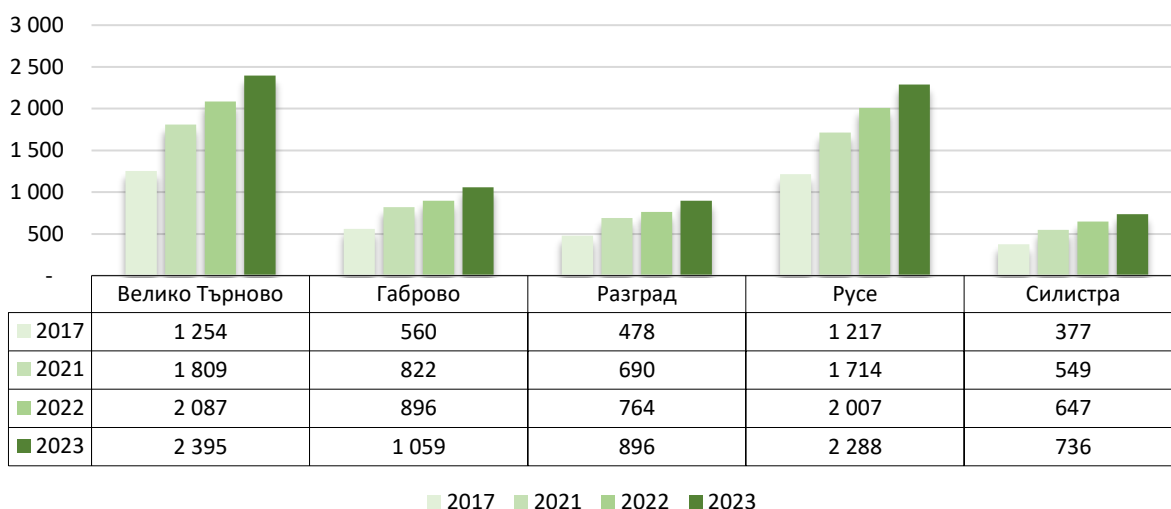
Източник: НСИ

Третичен сектор (услуги)

Между 2017 и 2021 г. секторът в Северен централен регион отчита среден растеж от около 44–46%, като най-динамично нарастват областите Габрово и Силистра. Това показва активизация на местната икономика, особено в сфери като търговия, транспорт, туризъм и бизнес услуги, подкрепени от дигитализацията и вътрешното потребление.

В периода 2021–2023 г. растежът се запазва, но е по-умерен 28–34%. Най-голям принос имат Русе и Велико Търново.

Фигура 4: БДС „Услуги“ в Северен централен регион 2017 - 2023 г. (в млн. лева)

Източник: НСИ

Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи (ДМА)

В периода 2017–2021 г. разходите за придобиване на дълготрайни материални активи в Северен централен регион нарастват с 480 млн. лв. или 37.1%, което показва засилен инвестиционен процес и модернизация на производствената база.

През следващия период 2021–2023 г. растежът продължава със сходен темп – отново около 37%, като общият обем на капиталовите инвестиции в материални активи достига над 2.43 млрд. лв.

Чуждестранните преки инвестиции (ЧПИ) в нефинансовите предприятия на Северен централен регион

През периода 2017–2021 г. Северният централен регион отчита неравномерна динамика на чуждестранните инвестиции. Докато областите Габрово, Разград и Русе регистрират устойчив растеж между 8% и 37%, Велико Търново се откроява с рязък спад от 45%. Силистра показва умерено увеличение от 17%, но остава с най-ниски нива в региона.

През следващия период 2021–2023 г. настъпва значително оживление на инвестиционната активност. Най-голям ръст се наблюдава отново във Велико Търново – над 370%, което показва възстановяване и навлизане на нови капитали. Габрово и Разград също се развиват положително с около 20–30% ръст, докато Русе запазва стабилна инвестиционна привлекателност, увеличавайки ЧПИ с над 97 млн. евро (+20.5%). Силистра е единствената област с лек спад (–8%), което може да се дължи на ограничен инвестиционен интерес и структурни затруднения.

Фигура 5: ЧПИ на Северен централен регион по области през 2023 г. (в хил. евро)

Източник: НСИ

Туризъм

През 2023 г. Северен централен регион реализира 45,6 млн. лв. приходи от нощувки, с 12 819 легла и 343 места за настаняване. Велико Търново е водещ център с 18,5 млн. лв. приходи, 5 314 легла и 154 места за настаняване. Той концентрира над 40% от приходите на региона благодарение на културно-историческия и градски туризъм, добрата достъпност и активна туристическа политика. Габрово е втори по приходи с 10,3 млн. лв., при 3 590 легла и 79 обекта, което показва добра ефективност на база и утвърден планински и екотуризъм (околностите на Узана и Етъра). Русе генерира 11,9 млн. лв. приходи и заема трето място по обем. Разград и Силистра са с ниска активност по около 2,2–2,6 млн. лв. приходи и под 20 места за настаняване, което отразява слабо развит туристически продукт и ограничено търсене.

Таблица 9: Основни параметри на туризма 2023 г.

Регион/Област	Приходи от нощувки в места за настаняване - общо	Легла в места за настаняване	Места за настаняване
	лева	брой	брой
Северен централен	45 630 368	12 819	343
Велико Търново	18 527 640	5 314	154
Габрово	10 335 380	3 590	79
Разград	2 638 131	732	19
Русе	11 893 366	2 447	68
Силистра	2 235 851	736	23

Източник: НСИ

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ №
 BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5
 Техническа помощ по чл.36“ на ПРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за
 регионално развитие и Фонда за справедлив преход

Екология

През 2023 г. се отбелязва значителния напредък в подобряване на замърсяването на атмосферния въздух по показател ФПЧ10, но все още продължава да бъде основен проблем за качеството на въздуха, както за региона, така е на национално ниво. Източник на регистрираните наднормени замърсявания са битовите, транспортните и промишлените дейности на територията на съответните общини, както и замърсените и лошо поддържани пътни настилки. Допълнителен принос към замърсяването на атмосферния въздух с прахови частици оказва и влиянието на неблагоприятните метеорологични условия в страната като продължителното време с ниска скорост на вятъра и продължителни засушавания.

Във всички общини, включени в наказателната процедура на Европейската комисия за неспазване на нормите по показател ФПЧ, е постигнато съответствие с нормите през 2023 г. Това са: Велико Търново, Горна Оряховица и Русе.

През 2023 г. не са регистрирани превишения на средногодишната норма (СГН) за ФПЧ2.5, а средночасовата норма (СЧН) и средноденонощната норма (СДН) за серен диоксид са спазени във всички пунктове за наблюдение в района. През годината не е регистрирано превишение на средногодишната норма (СГН) за бензен и не се наблюдава превишение на СГН по показател бензо(а)пирен в нито един пункт за мониторинг.

Изнесените данни за 2023 г. потвърждават положителната тенденция от последните 5 години за трайно подобряване на качествата на атмосферния въздух в региона.

През 2023 г. се наблюдава продължаване на тенденцията за запазване на качеството на *повърхностните води* в СЦР по отношение на основните физикохимични показатели. По данни на ИАОС за периода 1996-2023 г. концентрациите основните наблюдавани показатели като разтворен кислород, амониев азот, нитратен азот, фосфор и БПК5 (Биохимична потребност от кислород) показват запазване на нивата си от предходни години.

По отношение на *подземните води*, през 2023 г. данните на ИАОС показват слабо увеличение на пунктовете с превишения на средногодишните стойности за нитратни йони в сравнение с 2022 г. Замърсяване с нитрати е установено в част от пунктовете на крайдунавската Попинско-Гарванска низини, както и в пунктовете в алувиалните отложения на река Русенски Лом и по долината на р. Янтра.

По отношение на *почвената покривка* в периода 2016-2023 г. степента на вкисляване на почвата, измервана в пунктовете за мониторинг се запазва. Очертава се тенденция към пониски степени на вредно вкисляване и намаляване на съдържанието на обменен алуминий.

Засоляването на почвите е процес, който в СЦР засяга основно област Русе. В периода 2016-2023 г. тенденциите се запазват, като се отчита намаляване на съдържанието на обменен натрий (Na) и понижаване на почвената реакция (pH).

През 2023 г. най-висок е интензитетът на ерозионните процеси в земеделските земи на област Габрово (179,6 t/ha/y), а най-малък в област Силистра (18,5 t/ha/y). Същата констатация е валидна за целия период 2017- 2023 г.

Прогнозните годишни почвени загуби от ветрова ерозия на почвата в обработваемите земи в региона за 2023 г. са над 100 Kt за всяка от области Силистра и Русе. Между 50 и 100 Kt са почвените загуби от 9 области В. Търново и Разград. Между 20 и 50 Kt са почвените загуби от област Ловеч и представляват 7 % от общите за страната. Обработваемите земи в области Габрово са с прогнозни годишни почвени загуби под 20 Kt.

Общо образуваните *битови отпадъци* в Северния централен регион през 2023 г. се увеличават спрямо 2019 г. – от 312 хил. т. до 330 хил. т. Области Габрово, Разград и Силистра слабо намаляват образуваните отпадъци, докато останалите ги увеличават.

В СЦР събраните битови отпадъци на човек от обслужваното население в периода 2019 – 2023 г. се увеличават от 400 кг/чов./г. до 483 кг/чов./г. Всички области от региона отчитат повишение по този показател.

Показателят дял на обслуженото население от системи за организирано сметосъбиране в региона за периода 2019 – 2023 г. се отчита на 99,9% дял на обслужено население. Същата стойност остава непроменена за целия период. С под 100% дял са области Велико Търново- 99,9% и Габрово- 99,4%.

Националната екологична мрежа (НЕМ) в СЦР през 2024 г. обхваща 3222,73 кв. км. или 21,76%, срещу 3 219,221 кв. км. или 21,74% от общата площ на района през 2019 г.. Това е районът с най-нисък дял на обектите на НЕМ в страната.

Защитените територии (ЗТ) в района (с отчитане на припокриване) през 2024 г. са общо 466,37 кв. км. или 3,15% срещу 465,374 кв. км. през 2019 г., което е под средното за страната. След СЦР се нарежда единствено СИР.

На областно ниво с най-висок дял ЗТ е област Габрово - значително над средното национално ниво. Останалите области за значително под националното ниво, със стойности между 0,35 до 2,52%.

Защитените зони (ЗЗ) включват както ЗЗ по Директивата за птиците, така и ЗЗ по Директивата за хабитатите. В СЦР общо ЗЗ и по двете Директиви (с отчитане на припокриване) през 2019 г. обхващат територия от 3206,27 кв. км. или 21,65% срещу 3 200,977 кв. км, което представлява 21,61% от територията на региона. Това са най-ниските стойности за регионите в страната и много близки до съответните нива за СЗР.

Преобладаващи в района са ЗЗ по Директивата за хабитатите – 16,48%, срещу 12,11% за ЗЗ по Директивата за птиците.

На областно ниво, само област Силистра е с дял на ЗЗ над средния за страната – 39,76%. Останалите области са с дял между 10,35% до 27,25%.

Климатични промени и рискове

Според изчисленият индекс на уязвимост от климатичните промени за регионите по NUTS 2 за целия ЕС Северният централен район попада в пета група (от общо 6) с най-висока уязвимост. Най-чувствителните сектори към климатичните изменения са селското стопанство, туризмът, управлението на водните ресурси и горския фонд.

Влиянието на глобалните климатични промени е най-отчетливо при средните годишни температури и средните годишни валежи.

Сравнението на средната годишна температура на въздуха (°C) през 2023 г. по данни на НИМХ, спрямо климатичната норма периода 1991-2020 г. показва продължаваща тенденция за покачване на средната годишна температура. Това е най-топла година през периода 1988 - 2023 г., а януари е месецът с най-големи положителни отклонения спрямо климатичните норми. През 2023 г. аномалията на средната годишна температура на въздуха в административните области на района варира от +1,0-1,2 °C до +2,0-2,2 °C (за териториите с н.в. до 800 m). По области отклонението на средната годишна температура на въздуха (в °C) през 2023 г. спрямо климатичните норми 1991- 2020 г. е следното:

Отклонение 1,0-1,2°C – област Габрово;
Отклонение 1,2-1,4°C – няма;
Отклонение 1,4-1,6°C – област Велико Търново;
Отклонение 1,6-1,8°C – няма;
Отклонение 1,8-2,0°C – област Разград;
Отклонение 2,0-2,2°C – области Русе и Силистра.

Прави впечатление, че за 2023 г. област Габрово е сред трите области в страната с най-ниско отклонение спрямо нормата, докато области Русе и Силистра са двете области с най-голямо отклонение спрямо нормата в страната.

Годишния валеж през 2023 г. (%) спрямо климатичните норми през периода 1991-2020 г. показва значително намаление в област Русе – най-голяма стойност за страната, слабо намаление за области Габрово и Разград, а увеличение на годишния валеж се установява само в области Велико Търново и Силистра. По области разпределението е следното:

Отклонение 82% - 90%- област Русе
Отклонение 90-100% - области Габрово и Разград;
Отклонение 110%- 120% - области Велико Търново и Силистра.

Годишният обем на оттока в Дунавския водосборен басейн за 2023 г. е $5\,773 \times 10^6$ m³, което сравнено със средномногогодишните стойности за периода 1991-2020 г. представлява намаление с 3 % по-малко. Спрямо 2022 г. обемът на оттока във водосбора се покачва с една четвърт.

През последните години се увеличава честотата на природните бедствия. Наблюдавани са серия от бедствени ситуации, свързани главно с развитието на мощни конвективни бури, предизвикаха сериозни материални щети и човешки жертви, в редица райони на България. Последици от тези процеси са и зачестилите наводнения.

В пределите на СЦР са определени *райони със значителен потенциален риск от наводнения (РЗПРН)* според ПУРБ на Дунавския район. Тези рискови райони са съсредоточени предимно по Дунавския бряг, където и за най- значителни по площ. С по- ограничени площи са РЗПРН по долините на дунавските притоци. Като са използвани данни от МОСВ, ИАОС и БСДР, НЦТР през 2023 г. е обработил и групирал общините в СЦР по дял на територията под заплаха. Не са установени различия с извършеното групиране към 2019 г. В района се

включват 3 общини с висок дял на територията под заплаха 10% -20% и 3 общини с дял 5% – 10%:

10% – 20% - Свищов, Сливо поле, Тутракан;

5% – 10% - Бяла, Ценово, Силистра;

В общо 11 общини се счита, че няма заплаха от наводнения.

Таблица 10: Дял на териториите под заплаха от наводнения

Регион	Дял
Северозападен	3,45%
Сев. централен	2,63%
Североизточен	1,37%
Югоизточен	1,32%
Югозападен	0,33%
Южен централен	0,81%
България	1,59%

СЦР е на второ място в страната по дял на териториите под заплаха от наводнения.

СЦР е и на второ място в страната след СЗР с най-значимо развитие на *свлачищните процеси*. В СЦР са засегнати от свлачищни процеси най-вече общините разположени по високия Дунавски бряг, а така също и тези по десните брегове на дунавските притоци. Активизацията на свлачищата е пряко свързана с климатичните промени и най-вече на интензивните валежи.

Обработените от ИАОС данни на МРРБ по отношение на площта на регистрираните свлачища към края на 2023 г. подреждат областите в страната в 8 групи. Групата с най-големи площи регистрирани свлачища липсва в СЦР. В следващата 7 група с много големи площи попадат област Велико Търново. В шеста група по площ на свлачищата попада област Русе. Следват в пета група – област Габрово, в четвърта група – област Силистра и във втора група – област Разград. Не се установява промяна в подредбата на областите спрямо 2017 г.

По данни на Геозащита – Плевен през 2024 г. в региона е регистрирано 1 новопоявено свлачище - при с. Емен (общ. Велико Търново).

През последните години е постигната целта за ограничаване на риска от възникване и разрастване на свлачищни процеси и предварителния контрол на строителството в свлачищни райони.

Съфинансирано от
Европейския съюз

Доклад за наблюдение на изпълнението на интегрираната териториална стратегия за развитие на Северен централен регион 2021 – 2027, разработен от териториално звено на МРРБ отдел „Северен централен регион“ в изпълнение на изискванията на чл.67 от Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие, при експертната подкрепа на НЦТР ЕАД

ПРОГРАМА
РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНИТЕ

4. Анализ и тенденции в изменението на територии със специфични проблемни характеристики

Основните наблюдения включват територии в демографски риск. Най-обективна картина на макро ниво (регион, област, община) дава показателят гъстота на населението. Приема се, че общини с гъстота на населението под 20 % са общините в най-голяма степен на риск от обезлюдяване. За анализирания период броят на общините в региона под този показател е нараснал от 8 на 12, като към 2025 г. те могат да нараснат с още 1.⁵

Запазват се данните и изискванията към териториите с риск от наводнения⁶

По отношение на една специфична категория – общини с население на център под 15 000 жители, за които е допустимо участие по Програма за развитие на селските райони, броят на тези общини се е запазил спрямо отчетния период – 26⁷.

⁵ Виж Приложение

⁶ Актуализиран план за управление на риска от наводнения (ПУРН) в Дунавски район, Приет с Решения №№ 941, 937 и 940 от 28.12.2023 г. на Министерски съвет.

⁷ Виж Приложение

II. Анализ на съответствието на целите и приоритетите на ИТСР с целите и приоритетите на държавната политика за намаляване на дисбаланса в развитието на националната територия регионално развитие, с целите и приоритетите на Националната програма за развитие България 2030 (НПР България 2030), както и с Целите на ООН за устойчиво развитие (ЦУР).

1. Анализ на съответствието на ИТСР с постигането на поставените цели в Приоритет 9 "Местно развитие" на НПР България 2030 .

В приетия документ ИТСР на СЦР са отчетени основните три цели на Националната програма за развитие България 2030, а именно:

Цел I Ускорено икономическо развитие

Цел II Демографски подем

Цел III Намаляване на неравенствата

Кореспонденцията на тези цели с Приоритетите залегнали в ИТСР на СЦР:

Стратегически приоритет 1: Постигане на икономически подем и трансформация

Стратегически приоритет 2: Развитие на човешкия потенциал и постигане на социален растеж

Стратегически приоритет 3: Устойчиво териториално развитие и свързаност,

трябва да се отчете като напълно отговаряща с националните приоритети. Всеки един приоритет включва специфични цели и подцели. Те най-общо могат да се резюмират като: *Провеждане на ефективна политика за привличане на инвестиции и насърчаване на предприемачеството, Изграждане на иновационна среда и мрежи за ново развитие, Създаване на нови качествени работни места и подобряване достъпа до заетост, Укрепване на регионалната конкурентоспособност чрез устойчиво развитие на туризма и селското стопанство, Подобряване на достъпа до образование и повишаване на образователното равнище на населението, Инвестиране в здравна и социална инфраструктура, култура и спорт, Развитие на транспортната и цифровата инфраструктура, развитие на цифровата инфраструктура, Интегрирано развитие на градовете от второ и трето ниво и подобряване качеството на тяхната среда и агломирации функции, Опазване на околната среда. Развитие на екологосъобразна инфраструктура , развитие на трансграничното сътрудничество.*

ИТСР на СЦР има пряка и обратна връзка с Приоритет 9 Местно развитие на НПР България 2030.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

Целта на този приоритет е оползотворяването на идентифицирания местен потенциал за развитие, както и адресиране на местните проблеми и предизвикателства. Основната цел на приоритета е възползването от и капитализирането на местните дадености и възможности при адресирането на специфичните местни нужди.

Конкретни мерки, предвидени в ИТСР на СЦР, които кореспондират с този приоритет са:

- Създаване на условия за ускорено изграждане на модерна индустриална инфраструктура с оглед преодоляване на идентифицираните териториални дисбаланси, привличане на инвестиции и устойчиво икономическо развитие на СЦР и съставлящите го области и общини;
- насърчаване на предприемачеството в СЦР и подкрепа за създаване на нови МСП чрез изграждане и развитие на елементи от предприемаческата екосистема (бизнес инкубатори, споделени пространства, технологични паркове и други) и подкрепа за различните подгрупи предприемачество и съществуващи клъстери;
- подкрепа на МСП в региона в съответствие с регионалните приоритетни икономически дейности, идентифицирани и изведени в Националната стратегия за МСП 2021–2027 г.;
- подкрепа за развитие на технологичното предприемачество;
- изграждане на транспортно-логистични и мултимодални хъбове, оборудвани с модерна инфраструктура;
- насочване на образованието и обучението към изграждане на умения и компетентности в съответствие с регионалния пазар на труда и др.

2. Идентифициране на относимите ЦУР, към които ИТСР допринася пряко.

В същото време ИТСР на СЦР кореспондира и с Целите на ООН за устойчиво развитие, а именно: Добро здраве (3), Качествено образование (4), Чиста вода и санитарно-хигиенни условия (6), Икономически ръст (8), Иновации и инфраструктура (9), Устойчиви градове и общности (11) и други. Всяка от посочените цели е намерила трактовка в Приоритетите, специфичните цели и подцели на анализирания документ, а именно: *създаване на условия за ускорено изграждане на модерна индустриална инфраструктура с оглед преодоляване на идентифицираните териториални дисбаланси, привличане на инвестиции и устойчиво икономическо развитие на СЦР и съставлящите го области и общини; подкрепа за развитие на технологичното предприемачество; подобряване на инфраструктурата за нуждите на икономическите субекти в градските и селските региони; стимулиране на сътрудничеството между университетите, научните организации, публичния и частния сектор от региона и извън него; насърчаване на фирми, реализиращи производствени модели в подкрепа на кръговата икономика. Участие с проекти за развитието на Индустрия 4.0 в нов фонд за финансиране на български проекти в областта на Индустрия 4.0 и изкуствения интелект, както и в програми на ЕС, каквито вече съществуват в Техническия университет в Габрово; реализиране на интегрираните политики за осигуряване правото на всяко дете на качествено образование и за превенция на*

Съфинансирано от
Европейския съюз

Доклад за наблюдение на изпълнението на интегрираната териториална стратегия за развитие на Северен централен регион 2021 – 2027, разработен от териториално звено на МРРБ отдел „Северен централен регион“ в изпълнение на изискванията на чл.67 от Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие, при експертната подкрепа на НЦТР ЕАД

ПРОГРАМА
РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНИТЕ

отпадането от училище, с фокус върху децата и учениците от уязвимите групи, както и на политики и мерки, насочени към нарастване на дела на завършилите средно образование и насърчаване на участието на младите хора във формално и неформално образование и обучение; повишаването приложимостта на училищното образование за постигане на професионална реализация чрез разширяването на географския обхват на дуалното и професионалното образование и обучение и увеличаване на възможностите за осъществяването му по различни професии, съобразени с потребностите на бизнеса на регионално и местно ниво; осигуряване на равен достъп до качествени, устойчиви и достъпни медицински услуги чрез развитие на инфраструктурата и създаване на възможности за комплексно медицинско обслужване, което осигурява максимално използване на болничния капацитет; инвестициите в транспортна инфраструктура са подкрепени паралелно с инвестициите в цифрова инфраструктурата; оползотворяване потенциала на река Дунав – транспортен, икономически, енергиен, туристически и воден ресурс; нарастване на ролята на градовете от 2-ро йерархично ниво като двигатели на регионалното развитие, които същевременно укрепват териториалното сближаване и увеличават конкурентоспособността на страната и контрабалансира развитието на столицата; поддържане на широка мрежа от градове от 3-то ниво чрез създаване на условия за разпространение на факторите за развитие, подкрепа за тяхното интегрирано развитие и синхронизиране на секторните политики; поддържане и ремонт на съществуващите водоеми и изграждане на нови водоизточници за питейно водоснабдяване; дейности за пречистване на водите, предназначени за питейно-битово водоснабдяване, и осигуряване на питейното водоснабдяване и други.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

III. Постигнат напредък по изпълнението на целите и приоритетите на интегрираната териториална стратегия въз основа на индикаторите за наблюдение на ИТСР и на резултатите от наблюдението на плановете за интегрирано развитие на общините.

Избраните индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на ИТСР на СЦР от ниво 2 са съпоставими с текущите макроикономически и секторни процеси и с основните индикатори, използвани в системите за наблюдение по оперативните програми, а също така отразяват и спецификата на региона. Те са сведени до по-малко на брой, отразяващи най-вече основните индикатори, залегнали в Проекта на „България 2030“. В същото време те са:

- **Конкретни** – ясни са за разбиране и лесни за събиране и обобщаване на специфична информация;
- **Измерими** – съществуват методи и инструменти за измерване на стойностите им, налични са и в случай на нужда може да бъде агрегирана достатъчно информация и количествени данни;
- **Достъпни** – има информационно осигуряване от надеждни източници с необходимата периодичност и качество и са достъпни на приемлива цена;
- **Адекватни** – обосновани са и са подходящи по отношение на целите и приоритетите за развитие;
- **Обвързани са с времето** – на базата на периодична информация, позволяваща сравнения между базови, междинни и целеви стойности в процеса на наблюдение на напредъка и постигането на целите.

Единствено изнесен от посочените в табличен вид приоритети, специфични цели и стойности е индикаторът „индекс за регионална конкурентоспособност“.

Оценката на изпълнението на ИТСР на СЦР от ниво 2 за периода 2021–2027 г. ще се базира на така формулираните критерии, свързани с отчитането на общи количествени индикатори (индикаторите към Европа 2030 и синтезиран пакет от макроикономически критерии).

За тези индикатори са посочени изходни и целеви стойности, чрез които ще се наблюдава и измерва постигането на целите.

	ИНДИКАТОРИ	СТОЙНОСТИ						
		ИЗХОДНИ 2017		МЕЖДИННА 2024			ЦЕЛЕВИ 2027	
	КЛЮЧОВИ ПОКАЗАТЕЛИ	отчет	РБ в ЕС %	заложен	отчет	РБ в ЕС %	заложен	РБ в ЕС %
П.1	Икономически подъем и трансформация							
1	БВП/човек – лева	9 818	32,5	12 000	19 729 ⁸	48 -38.5	15 000	72,0
2	Разходи за придобиване на ДМА – млн. лв.	1 205	x	1 500	2 432	x	1 700	x
3	ЧПИ – хил. евро	1 023 630	x	1 300 000	1 695 418	x	2 000 000	x

⁸ 2023 г.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

Съфинансирано от
Европейския съюз

Доклад за наблюдение на изпълнението на интегрираната териториална стратегия за развитие на Северен централен регион 2021 – 2027, разработен от териториално звено на МРРБ отдел „Северен централен регион“ в изпълнение на изискванията на чл.67 от Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие, при експертната подкрепа на НЦТР ЕАД

ПРОГРАМА
РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНИТЕ

	ИНДИКАТОРИ	СТОЙНОСТИ						
		ИЗХОДНИ 2017		МЕЖДИННА 2024			ЦЕЛЕВИ 2027	
		отчет	РБ в ЕС %	заложен	отчет	РБ в ЕС %	заложен	РБ в ЕС %
4	Зает персонал НИРД – бр.	2 120	x	2 300	2 662 ⁹	x	3 000	x
П.2	Развитие на човешкия потенциал и постигане на социален растеж							
1	Коефициент на заетост на населението на 15 и повече навършени години – %	63,7		65,0	63,5	x	70,0	x
2	Коефициент на безработица на населението на 15 и повече навършени години – %	7,0		5,8	5,4	x	4,5	x
3	Механичен прираст – бр.	-1 416		-1 000	8 241	x	-500	x
4	Дял на населението с висше образование %	23,0		27,0	21,8	x	30,0	x
П.3	Устойчиво териториално развитие и свързаност							
1	Рехабилитирана/реконструирана пътна мрежа с регионално и местно значение – km	0		200	85	x	1 100	x
2	Лица, регулярно използващи Интернет, в %	63,9		85,0	84,3	x	90,5	x
3	Население с подобрен транспортен достъп – %	70,0		85,0	80,3	x	95,0	x
4	Разходи за ДМА с екологично предназначение	770 345		850 000	978 403	x	1 000 000	x
5	Брой реализирани проекти за защита при бедствия	0		5	5	x	10	x
	Индекс за регионална конкурентоспособност		-1,26	62,4		-1,10-65,9		-1,00

От проведеното наблюдение на заложените индикатори за наблюдение и оценка в ИТСР на СЦР могат да се направят следните изводи:

По Приоритет 1 - Икономически подем и трансформация

1. БВП/човек – лева - постигнат е значителен ръст 1.6 пъти увеличение, спрямо заложеното за 2024 г. До голяма степен той се дължи на икономическият растеж, но и на намаляване на населението на региона. Страната изостава по този показател, спрямо средното за европейския съюз и заложеното ниво за 2024 в ИТСР.
2. Разходи за придобиване на ДМА – млн. лв. – Отчетеното надвишава заложената стойност 1.6 пъти. Това означава по-висок клас технологично оборудване, предпоставка за качеството и конкурентоспособността на крайния продукт.
3. ЧПИ – хил. евро – макар и в години на намаляване на стойностите на този показател на национално ниво, регионът отбелязва напредък, спрямо заложеното в ИТСР.
4. Зает персонал НИРД – бр. – констатиран е напредък и по този показател, но все още персоналят зает с НИРД в стопанските субекти е едва половината от общия, а другата половина е във висшето образование.

По приоритет 2 - Развитие на човешкия потенциал и постигане на социален растеж

1. Коефициент на заетост на населението на 15 и повече навършени години – % - по този показател отчитаме забавяне на тенденцията на нарастване и достигане на междинната стойност предвидена за 2024 г.

⁹ 2024 г.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

2. Коефициент на безработица на населението на 15 и повече навършени години – % - Коефициентът за 2024 г. е 5.4 при заложили 5.8. Той е най-нисък за последните три години, но е над този за страната 4.2.
3. Механичен прираст – бр. – Това е най-плашещият показател на база междинна стойност в заложеното в ИТСР. Само за 2024г. той надхвърля 8 пъти този показател.
4. Дял на населението с висше образование % - и по този показател има изоставане спрямо заложеното в стратегическият документ, което на фона на висшите учебни заведения в региона е трудно обяснимо.

По приоритет 3 - Устойчиво териториално развитие и свързаност

1. Рехабилитирана/реконструирана пътна мрежа с регионално и местно значение – km – По експертна оценка има изоставане по този показател. Липсва статистическа информация.
2. Лица, регулярно използващи Интернет, в % - Има малко изоставане от предвиденото в ИТСР, което е в границите на статистическата грешка.
3. Население с подобрен транспортен достъп – % - Тук трябва да се отчете незадоволително изпълнение по този показател. Републиканската транспортна схема/междубластна транспортна схеми, както и общинските такива от региона са ограничени постигат незадоволителна честота по отношение на обслужване на населението от малките, селски населени места. Силно е ограничен и броя на пътническите влакове от основната железопътна мрежа.
4. Брой реализирани проекти за защита при бедствия – По този показател има пълно покритие с заложеното за 2024 г. Основният контрагент е Национален център за борба с бедствия и аварии.

Индекс за регионална конкурентоспособност: Индексът измерва, с богат набор от показатели, способността на даден регион да предложи привлекателна среда за фирмите и жителите да живеят и работят. Най-общо тези показатели включват наблюдение и оценка на:

Основен подиндекс Институции, Макроикономика, Инфраструктура, Здравеопазване, Основно образование;

Подиндекс за ефективност - Висше образование и образование през целия живот, Пазар на труда, Размер на пазара;

Подиндекс на иновации - Технологична готовност, Усъвършенстване на бизнеса, Иновации

Трансформирането на индекса на регионална конкурентоспособност (RCI) от 2017 г. към 2022 г. е невъзможно директно, защото Европейската комисия публикува изцяло нова, преработена методология (RCI 2.0) за 2022 г., която е фундаментално различна от старата, което прави данните несъвместими. Този индекс, обявен през 2022 година, е с нов измерител /дименсия/, но трябва да кажем, че регионът, макар и бавно, подобрява своите показатели, но изостава значително спрямо средното за Европейския съюз.

Резултат от наблюдението на ПИРО на общини в Северен централен регион:

ОБЩИНА ВЕЛИКО ТЪРНОВО

1. Отчетен напредък по приоритети, стратегически/специфични/ цели и мерки

В ПИРО на Община Велико Търново за периода 2021-2027 г. са заложили общо 13 мерки, разпределени в рамките на три стратегически цели и пет приоритета.

Обобщение на техническото изпълнение

Изпълнението на Стратегическа цел 1. Качествена жизнена среда с осигурени равнодостъпни публични услуги за пълноценен живот на населението е много добра - 69,17%. Това се дължи на изпълнени проекти на общинската администрация, свързани с подобряване състоянието на базова инфраструктура, като приоритетно са реализирани инвестиции във водоснабдителните и канализационните мрежи, подобряване на транспортната свързаност – пътища, улици, мостове и управление на градската мобилност, рехабилитация и създаване на нови зелените обществени пространства, детски площадки; управление на отпадъците, въвеждане на мерки за енергийна ефективност и използване на възобновяеми енергийни източници в публични обекти, превенция на риска от природни бедствия – наводнения и свлачища. Реализирани са проекти на частни бенефициенти за насърчаване на чист енергиен преход на местната индустрия, зелени инвестиции, кръгова и нисковъглеродна икономика. За постигане на стратегическа цел 1 много сериозен принос имат реализираните проекти в сферата на здравеопазването, социалната инфраструктура и спорта.

Напредъкът по техническото изпълнение на Стратегическа цел 2. Съхраняване и многообразно съвременно представяне на културното и природно наследство за допринасяне формирането на убедителен местен културно - туристически продукт и регионален бранд, е отлично – 88,24%, в резултат на работата на общинската администрация за реализиране на сериозни проекти в обекти на културата - Мултимедиен посетителски център „Царевград Търнов“ и Музей „Възраждане и Учредително събрание“, читалища, нови пространства за култура и други.

При изпълнението на Стратегическа цел 3. Икономически растеж, основан на чисто производство, местно предприемачество, външни инвестиции и активна връзка между образование и бизнес е постигнато много добро изпълнение - 71,60%, като съществен принос имат реализираните проекти в сферата на образованието, административния капацитет, културата и туризма и високата проектна активност на местния бизнес.

Общото техническо изпълнение на ПИРО на Община Велико Търново на етап междинна оценка е много добро от 71,5% или 399 проекта/дейности, от които 286 приключили и 113 в процес на изпълнение, които реално ще бъдат завършени към края на периода на действие на документа

Обобщение на финансовото изпълнение

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

За изпълнение на ПИРО на Община Велико Търново през периода 2021 – 2023 година реално инвестираният финансов ресурс е в размер на 124 052 517 лв., което формира 38,73% от планирания индикативен финансов ресурс. За обективно отчитане на напредъка по изпълнението е необходимо да се прибави и договореният финансов ресурс през 2023 година в резултат на подписани договори за безвъзмездна помощ на обща стойност 58 351 053,45 лв., от които 43 782 353,65 лв. са осигурени от Община Велико Търново в резултат на разработени и класирани проектни предложения на конкурентен принцип и 14 568 699,80 лв. по проекти на частни бенефициенти. Анализът, който по същество е част от параметъра „ефикасност на използваните ресурси“ показва, че общите разходи за финансовото изпълнение на ПИРО на Община Велико Търново за периода 2021-2023 г. на етап междинна оценка е 56,95% от планирания индикативен финансов ресурс. Този резултат е показателен за постигнато много добро изпълнение.

2. Оценка на ефективността по съответните посочени индикатори

Индикатори за резултат

По Стратегическа цел 1. Качествена жизнена среда с осигурени равнодостъпни публични услуги за пълноценен живот на населението, са включени 15 индикатора, като най-добро е изпълнението по индикатора за резултат RCR 50 — Жители, които се ползват от мерки по отношение на качеството на въздуха- от 70 бр. целева стойност на 762 бр. изпълнение; RCR 74 — Годишен брой на лицата, които използват подкрепяните съоръжения за социални грижи брой - целеви брой 10, постигнато 2310 бр.; RCR 41 — Жители, свързани към подобрени системи за снабдяване с вода брой и RCR 42 — Жители, свързани поне към системи за вторично пречиства; RCR 95 — Жители, които имат достъп до нова или модернизирана зелена инфраструктура в градските райони в брой, при целева стойност 70 000 д е постигната стойност от 60 000 д. За останалите индикатори или липсва информация, или изпълнението е недостатъчно.

Изпълнението по Стратегическа цел 2. Съхраняване и многообразно съвременно представяне на културното и природно наследство за допринасяне формирането на убедителен местен културно -туристически продукт и регионален бранд е следното:

От общо 4 индикатора по 1 се отчита преизпълнение - RCR 86 — Заинтересовани страни/ институции с повишен капацитет за трансгранично сътрудничество; по един индикатор 100% изпълнение - RCR 84 — Организации, които осъществяват трансгранично сътрудничество 6 - 12 месеца след приключването на проект; по индикатора RCR 78 — Ползватели на подкрепяната културна инфраструктура - почти 90% изпълнение и по 1 индикатор RCR 80 — Съвместни пилотни дейности, предприети/усъвършенства ни от организации при/след приключването на проект - няма развитие.

По Стратегическа цел 3. Икономически растеж, основан на чисто производство, местно предприемачество, външни инвестиции и активна от общо 7 индикатора, по един се отчита малък напредък - RCR 11 — Потребители на нови обществени цифрови услуги и приложения, докато при останалите 5 липсва развитие, а един е без налична информация.

Индикатори за продукт

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

По Приоритет 1. Зелена и иновативна община по Мярка 1.1. Съхраняване на природните ресурси има 100% изпълнение по RCO 39 — Инсталирани системи за мониторинг на замърсяването на атмосферния въздух ; по Мярка 1.2. Сметчаване на изменението на климата – 100%; по RCO 24 — Нови или усъвършенствани системи за наблюдение на бедствия, за готовност и за предупреждение и реагиране; по Мярка 1.3. Адаптация към изменението на климата се отчита цялостно изпълнение и преизпълнение; по Мярка 1.4. Кръгова и ниско въглеродна икономика преизпълнение се отчита по RCO 02 — Предприятия, получаващи подкрепа чрез безвъзмездни средства, а за останалите индикатори няма информация.

При Приоритет 2. Социална солидарност и равни възможности значително преизпълнение на заложените стойности се установява при Мярка 2.1. Обогаляване на спектъра от социални услуги, докато Мярка 2.2. Повишаване здравната грижи отчита около 40% изпълнение.

Приоритет 3. Автентично наследство и бъдеще включва две мерки. По Мярка 3.1. Съвременно експониране на културни – историческото наследство има 100% изпълнение на заложените целеви стойности по RCO 84 — Съвместни пилотни дейности, изпълнявани по проекти. За останалите индикатори изпълнението е недостатъчно.

Приоритет 4. Инвестиции и растеж включва Преизпълнени са индикаторите по Мярка 4.1. Подобряване качеството на образователния процес чрез инвестиции в образователна инфраструктура - RCO 66 — Капацитет на класните стаи на подкрепяната инфраструктура за грижи за деца (нови или модернизирани) и по Мярка 4.2. Дигитализация и развитие на НИРД в подкрепа на местната икономика - RCO 06 — Изследователи, работещи в подкрепяни обекти за научни изследвания брой; RCO 07 — Научноизследователски институции, участващи в съвместни проекти за научни изследвания брой; RCO 08 — Номинална стойност на оборудването за научни изследвания и иновации и RCO 101 — МСП, инвестиращи в развитие на уменията. Индикатор RCO 10 — Предприятия, които си сътрудничат с научноизследователски институции е на 100% изпълнен. За останалите индикатори изпълнението е недостатъчно или липсва информация.

Приоритет 5. Интегрирано териториално развитие включва 3 мерки и 7 индикатора. Изпълнението по всички индикатори е незадоволително или липсва информация.

Постигнатите стойности показват добра степен на изпълнение за целите и приоритетите на плана. Значителна част от заложените икономически и социални индикатори са преизпълнени.

Положителен е напредъкът по постигане на индикаторите за въздействие. За част от индикаторите не се отчита напредък, защото проектите, които ще доведат до изпълнението им са в процес на изпълнение. Извършената междинна оценка на ПИРО, че има разминаване при някои от индикаторите като са посочени в нерелевантна стратегическа цел или за тяхното изпълнение информацията липсва. Необходимо е при актуализация на ПИРО да бъдат отстранени техническите несъответствия и индикаторите да се синхронизират с актуализираната Програма за реализация на ПИРО.

ОБЩИНА РУСЕ

1. Отчетения напредък по приоритети, стратегически/специфични/ цели и мерки,;

Отчитането на техническия напредък се базира на заложените 3 стратегически цели, 9 приоритета, 30 мерки, които включват 832 проекта/проектни идеи/ и дейности.

Оценката дадена в Междинната оценка по изпълнение на приоритетите е тази:

Приоритети	Процентно изпълнение	Качествена оценка дадена в МО на ПИРО
Приоритет 1.	82,03%	Отлично изпълнение
Приоритет 2.	47,04%	Добро изпълнение
Приоритет 3.	86,32%	Отлично изпълнение
Приоритет 4.	13,06%	Незадоволително изпълнение
Приоритет 5.	57,45%	Много добро изпълнение
Приоритет 6.	14,76%	Незадоволително изпълнение
Приоритет 7.	194,71%	Преизпълнение
Приоритет 8.	125,67%	Преизпълнение
Приоритет 9.	27,03%	Добро изпълнение

През периода 2021 – 2023г. са приключили 44% (365 проекта) и 41% (340 проекта) са в процес на изпълнение или за тях е осигурено финансиране през 2023г., като реалното им изпълнение започва през 2024г. Без напредък са 15% (127 проекта/дейности). Техническото изпълнение на ПИРО на Община Русе за периода 2021-2023г. е 85%, формирана от приключили или в процес на изпълнение на дейности/проекти, което се оценява като отлично общо изпълнение, в съответствие с избраната Методика за качествена оценка на количествени показатели.

Постигнатото изпълнение е в резултат на реализирани проекти/дейности по 16 мерки. Не е отчетен напредък по следните 14 мерки: 2.1.7. ИТИ за изграждане на интермодален терминал (в партньорство с АПИ); 3.2.1. Реализиране на проекти за управление на промишлени отпадъци за целите на кръговата и ниско въглеродната икономика и предотвратяване на емисиите на парникови газове; 4.4.3. Подкрепа на инициативи и проекти за скъсяване на веригите на доставки и създаване на вериги на добавената стойност в и отвъд общинската икономика; 6.1.1. Подкрепа за изграждане на специализирана инфраструктура за оползотворяване на туристическите ресурси и развитието на различни видове туризъм, вкл. и транспортна инфраструктура до туристическите обекти; 6.2.1. Русе – иновативна туристическа дестинация „Дом на новите технологии“ - интерактивни преживявания по р. Дунав чрез прилагане на 3D и VR технологии; 6.2.5. ИТИ с други представители на местна власт по линия на националната културно-историческа дестинация „Столиците и градовете на българските царе и патриарси“ - Велико Търново - Русе - Шумен – Плиска - Мадара - Преслав - Силистра – Провадия – Варна; 6.4.2. Изграждане на съпътстваща инфраструктура на значими археологически и природни обекти и превръщането им в туристически атракции ; 6.4.3. Валоризация на културно-

историческите зони и обекти и използване на съвременни маркетинг технологии за популяризиране им на регионално, национално и международно ниво; 6.5.1. Действия за ускорено развитие на Русе като Дунавска столица на културата и прилагане на политики за развитието на града като модерен културен, фестивален и продуцентски център; 6.5.5. Развитие на платформа за култура с широк социален адрес, насочена към усвояване на открити градски пространства и активно включване на гражданите; 6.5.7. Повишаване творческия и професионален капацитет на сектора чрез правна регламентация и децентрализация на дейности от общинската културна инфраструктура; 6.5.8. Развитие на резидентни програми за творчески престой в Русе на млади и талантиливи професионалисти от Европа и света 6.5.9. Разработване на стратегически действия за активен маркетинг на местния културен продукт в национален и международен план с цел повишаване интереса към града като привлекателна дестинация за културен и фестивален туризъм; 7.1.3. Подпомагане и подкрепа на учебните и детски заведения при подготовката и изпълнението на образователни проекти с европейско и други форми на външно финансиране.

2. Оценка на ефективността по съответните посочени индикатори

При извършване на Междинната оценка е установено, че по-голямата част от индикаторите не са съобразени с „Методическите указания за разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г.“ на МРРБ и с Приложение За – Списък на общите индикатори в областта на регионалната политика и за постигане на растеж и заетост чрез ЕСИФ за периода 2021-2027 г. (Съгласно проекта на Регламент за ЕФРР за периода 2021-2027).. При индикаторите за резултат не са посочени базови стойности, което води до невъзможност да бъде изчислен реалния напредък.

За изпълнение на ПИРО на Община Русе през периода 2021 – 2023 г. реално инвестираният финансов ресурс в публичния и частния сектор е 410 868 405 лв., което формира 49,39% изпълнение от планирания индикативен бюджет. За обективно отчитане на напредъка по изпълнението е необходимо да се прибави и договореният финансов ресурс през 2023г. в резултат на подписани договори за безвъзмездна помощ на обща стойност 355 873 787 лв., резултат на разработени и одобрени проектни предложения както на Община Русе, така и, на други публични организации, неправителствени организации и на частни бенефициенти. Обединени двата показателя показват конкретно, че финансовото обезпечение за изпълнението на ПИРО на етап междинна оценка е 92,78% от планирания индикативен финансов ресурс. Този резултат е показателен за постигнато отлично финансово изпълнение.

От направения по-детайлен анализ на финансовото изпълнение на междинния етап от изпълнение на ПИРО на Община Русе категорично води до извода, че най-много инвестиции са вложени в Приоритет 2. „Развитие на техническата и транспортната инфраструктура – предпоставка за достъпност и териториално сътрудничество“.

Финансовото изпълнение на Приоритет 1. „Подобряване и опазване на състоянието на околната среда за повишаване качеството на живот“ е отлично – 82,03%. Основен принос имат реализираните проекти за подобряване качеството на атмосферния въздух - закупуване на мобилна станция за измерване на качеството на атмосферния въздух с анализатор за органични съединения; изграждане на буферен ТИР паркинг; залесяването на

територията на община Русе; подобряване на качеството и капацитета на инфраструктурата за управление на отпадъците, в т.ч. проектиране и изграждане на съоръжения за третиране на отпадъци; подобряване организацията на дейностите по управление на отпадъците, поддържане на чистотата на уличната мрежа и озеленените площи и извършване на превантивни дейности за предпазване от наводненията и други стихийни бедствия.

По Приоритет 2. „Развитие на техническата и транспортната инфраструктура – предпоставка за достъпност и териториално сътрудничество“ е постигнато добро изпълнение – 47,04%. Основен принос имат реализираните проекти за изграждане, реконструкция и ремонт на улици, обществени паркинги, тротоари, алеи в град Русе и в малките населени места; обновяване на подвижния състав на обществения превоз на пътници; проекти за осигуряване на достъпна архитектурна среда; инвестиции в базовата инфраструктура, ВиК мрежа, газопрееносна мрежа, топлопрееносна мрежа др.

По Приоритет 3. „Ориентиране към енергоефективна, ниско въглеродна и кръгова икономика“ е постигнато отлично финансово изпълнение от 86,32%, като изразходваният публичен ресурс е в размер на 21 063 218,43 лв. от общо планираните 24 400 000 лв. Основен принос имат реализираните проекти за енергоспестяващо външно осветление, внедряване на мерки за енергийна ефективност в публични и в промишлени сгради и др.

Финансовото изпълнение на Приоритет 4. „Подобряване на условията за бизнес развитие и инфраструктурата за насърчаване на икономическата активност и привличането на инвестиции“ е незадоволително от 13,06%, като изразходваният публичен ресурс е в размер на 10 890 120,13 лв. от общо планираните 83 390 000 лв. Отчетеният напредък е основно резултат от реализирани/или в процес на реализация на проекти на частни бенефициенти за стимулиране на предприемаческата активност, технологичен и екологичен преход на селското стопанство; проекти на неправителствения сектор, дейности на общинската администрация за стимулиране на инвестиционната активност чрез предоставяне на възможностите за използване на общински имоти и терени и промотиране на общината като инвестиционна дестинация.

По Приоритет 5. „Подкрепа на общинската икономика за иновации, технологично развитие и дигитализация“ е постигнато много добро финансово изпълнение от 57,45%, като изразходваният публичен ресурс е в размер на 42 397 432,45 лв. от общо планираните 73 800 000 лв. Основен принос имат реализираните проекти от частния бизнес за технологична модернизация, научни разработки и изследвания на Русенския университет „Ангел Кънчев“, Българо-румънската търговско промишлена палата, Бизнес център за подпомагане на малки и средни предприятия – Русе и др.

По Приоритет 6. „Устойчиво развитие на туризма и разгръщане на иновационен туристически потенциал базиран на местните ресурси“ е постигнато незадоволително финансово изпълнение от 14,76%, като изразходваният публичен ресурс е в размер на 12 325 736,45 лв. от общо планираните 83 520 430 лв. Основен принос имат реализираните инвестиции на Регионална библиотека „Любен Каравелов“, ТИЦ Русе, Исторически музей Русе, неправителствени организации, частен бизнес и организиране на събития и мероприятия с финансиране от общинския бюджет..

По Приоритет 7. „Качествена среда, ефективен и приобщаващ образователен процес. Насърчаване обвързаността на образованието и пазара на труда“ е постигнато преизпълнение от 194,71%, като изразходваният публичен ресурс е в размер на 17 925 193,62 лв. от общо планираните 9 206 000 лв. Концентрацията на средства в образователната инфраструктура за предучилищно, училищно и висше образование, реализирането на проекти за включване на децата от уязвимите групи към образование, проекти на Община Русе, образователни институции и неправителствени организации по Програма „Еразъм +“, активно участие на училища и детски градини с проекти в Националните програми на Министерство на образованието и науката; проекти по Национални програми към Агенция по заетостта и др.

По Приоритет 8. „Осигуряване на достъп до качествени здравни услуги. Достъп до специализирана дългосрочна грижа и социално включване“ също е постигнато преизпълнение от 125,67%, като изразходваният публичен ресурс е в размер на 49 115 293,67 лв. от общо планираните 39 084 000 лв. Определящи за постигнатия напредък имат инвестициите в здравна и в социална инфраструктура; в реализиране на проекти за профилактика на заболяванията, за предоставяне на социално – здравни услуги и др. Приоритет 9. „Развитие на спорта и спортната инфраструктура. Младежки дейности и доброволчески инициативи“ постига добро изпълнение – 27,03%, като вложените инвестиции са 11 874 053,98 лв. от общо планираните 43 928 320 лв. Основен принос имат реализираните проекти за спортна инфраструктура и създаване на среда за практикуване на спорт и физическа активност във всички населени места на община Русе; подобряване на училищната спортна инфраструктура; финансово подпомагане на общинския бюджет на спортните клубове и изпълнение на общинския спортен календар, реализиране на проекти за активно участие на младите хора основно на неправителствените организации.

ОБЩИНА РАЗГРАД

1. Отчетен напредък по приоритети, стратегически/специфични/ цели и мерки:

С най-голям финансов принос към изпълнението на ПИРО Разград е Приоритет 3.1. „Обновяване на техническите инфраструктури и намаляване на териториалните различия“. Изпълнени са 94 проекта/инициативи, с които усвоеният финансов ресурс по приоритета достига 49 593 хил. лв. (50,71% от общия размер на привлечените средства).

На второ място по дял на усвоените средства е Приоритет 2.1. „Подобряване на здравеопазването, образованието, социалните дейности, културата и административното обслужване“ – 22,59%. По приоритета са изпълнени 684 проекта/инициативи и са усвоени средства в размер на 22 091 хил. лв.

Делът на усвоените средства за периода 2021-2023 г. по Приоритет 1.1. „Повишаване на произведената продукция и приходите от земеделието, промишлеността и туризма“ е 10,17%. Реализираните средства по приоритета са 9 948 хил. лв., а изпълнените проекти са 85.

По Приоритет 3.2. „Интегрирано развитие и обновяване на град Разград“ изпълнените проекти/инициативи са 68, а усвоените средства за периода са 6 848 хил. лв. Делът на средствата по приоритета е 7% от общия привлечен финансов ресурс за периода.

С по-малък дял на усвоените средства за отчетния период е Приоритет 2.2. „Развитие на дуалното обучение и повишаване потенциала на работната сила“ – 5,51%. По приоритета са изпълнени 26 проекта, с които е привлечен ресурс на стойност 5 388 хил. лв.

Общият брой на проектите, изпълнени по мерки за преодоляване на последствията от Covid-19, е 72. Финансовия принос при изпълнението на тези проекти е 3 934 хил. лв., като тези средства са 4,02% от общия размер на привлечените средства за периода.

При разработването на ПИРО Разград 2021-2027 г. не са предвидени специални мерки, както и индикативен бюджет за форсмажорни обстоятелства, каквото е пандемията от вируса Covid-19. В следващата таблица е направен обзор на изпълнението на плана, като не са включени проектите, изпълнени по мерки за преодоляване на последствията от пандемията.

Общият брой на изпълнените проекти е 957, а реално усвоените средства са 93 869 хил. лв. По отношение на финансовия принос на всеки един от приоритетите, не се наблюдава съществено изменение.

През отчетния период с най-висока средна стойност са текущите и изпълнени проекти по Приоритет 3.1. „Обновяване на техническите инфраструктури и намаляване на териториалните различия“ – 527,58 хил. лв., като основната причина за това е естеството на изпълнените и текущи проекти по приоритета. С висока средна стойност се отличават проектите по Приоритет 2.2. „Развитие на дуалното обучение и повишаване потенциала на работната сила“ – 207,24 хил. лв., като тук причината е по-малкият брой изпълнени/текущи проекти. С по-ниска средна стойност са проектите по Приоритет 1.1. „Повишаване на произведената продукция и приходите от земеделието, промишлеността и туризма“ (117,04 хил. лв.) и Приоритет 3.2. „Интегрирано развитие и обновяване на град Разград“ (100,71 хил. лв.). Най-малка средна стойност имат проектите по Приоритет 2.1. „Подобряване на здравеопазването, образованието, социалните дейности, културата и административното обслужване“ – **32,30 хил. лв.**, в резултат на големия брой изпълнени/текущи проекти (684).

2. Оценка на ефективността по съответните посочени индикатори

Индикаторите за резултат са общо 13, а тези за продукт са 25, с което общият им брой е 38. Чрез тях се отчитат напредъкът и степента на постигане на заложените цели и приоритетите за развитие на общината за периода 2021-2027 г.

Индикатори за резултат

Прегледът на индикаторите показва, че за отчетния период 30,77% от индикаторите за резултат са преизпълнени. Това са индикаторите „Произведена продукция“, „Брой ученици в професионалните гимназии“, „Брой учители на 1000 деца в общообразователните училища“ и „Средна годишна работна заплата“.

Един от индикаторите за резултат е **изпълнен** на 96,8% към отчетния период – „Дял на нетните приходи от продажби от общите за областта“.

С частично изпълнение се отличават три индикатора за резултат – „Население на един дентален лекар“, „Равнище на безработицата“ и „Брой проекти за оптимизиране на транспортната мрежа на гр. Разград“. Техният дял спрямо всички индикатори за резултат е 23,08%. Общо 15,38% от индикаторите не са изпълнени – „Население на един общопрактикуващ лекар“ и „Дължина на реконструирани общински пътища“.

С отрицателно изпълнение са индикаторите „Реализирани нощувки“, „Брой болнични легла в МБАЛ на 1 000 души“ и „Загуби на вода във водоснабдителната мрежа“. Спрямо общия брой на индикаторите за резултат, техният дял е 23,08%.

Като цяло при повечето индикатори за резултат се наблюдава положително развитие. Индикаторите, които към момента на междинната оценка са с влошени стойности, могат да бъдат изпълнени в следващите години от реализацията на плана, чрез правилно планиране и извършване на дейности и мерки.

Индикатори за продукт

Прави впечатление, че по индикаторите има и отчетена базова стойност, но при голяма част от тях тя е нулева. Заложени са целеви стойности, които трябва да бъдат постигнати към края на 2027 г.

Анализът на индикаторите по съответните приоритети показва, че за отчетния период 64% от индикаторите за продукт не са изпълнени (общо 16 броя). При 8 от тях липсва изпълнение към момента, докато при останалите 8 се забелязва развитие при изпълнението им.

Три от индикаторите са преизпълнени. Те са в обхвата на Приоритет 1.1 „Повишаване на произведената продукция и приходите от земеделието, промишлеността и туризма“ – „Приходи от дейността в отрасъл „Селско и горско стопанство““, „Инвестиции за модернизация на земеделските стопанства и техните материални активи, привлечени от ЕЗФРСР“ и „Приходи от дейността в отрасъл „Преработваща промишленост““.

Също три от индикаторите за продукт са изпълнени – „Заетост на местата за настаняване“ и „Изградени инсталации за третиране и оползотворяване на отпадъците“.

Общо 8% от индикаторите за продукт са с частично изпълнение (2 индикатора) – „Публични инвестиции в здравна инфраструктура“ и „Проекти за активиране на икономически неактивни лица с мотивация, квалификация и осигуряване на заетост“.

Един от индикаторите за продукт е с отрицателно изпълнение – „Приходи от нощувки“. Спадът на стойността на индикатора се дължи на последиците от пандемията, свързана с вируса Covid-19. Приходите от туризма намаляха драстично, което се отрази и върху развитието на индикатора.

По отношение на индикатора „Реализирани концепции за интегрирани териториални инвестиции, включващи туристически атракции“ и неизпълнението му към момента, трябва да се спомене, че се очаква той да бъде изпълнен в следващата половина от изпълнението на ПИРО Разград. Това се обуславя от наличието на Концепция за

интегрирани териториални инвестиции „Около поречието на река Бели Лом“, където водещ партньор е Община Разград.

В следващата таблица е представен напредъкът по всички индикатори за продукт, както и отчетените стойности по тях в годишните доклади за наблюдение на изпълнението на ПИРО Разград за 2021, 2022 и 2023 г.

В обобщение, общото изпълнение на индикаторите за резултат и тези за продукт се характеризира с 18,42% преизпълнени индикатори и 10,53% изпълнени, като те формират 28,95% от положителното изпълнение на индикаторите. За отчетния период, процентът на неизпълнените индикатори е по-голям – 47,37%. Индикаторите, които са с отрицателно изпълнение формират дял от 10,53%. С частично изпълнение са общо 5 индикатора, като техният дял е 13,16%.

ОБЩИНА ГАБРОВО

В Междинната оценка за изпълнението на плана за интегрирано развитие (ПИРО) на Община Габрово за периода 2021-2024 г. е оценена степента на постигане на целите и приоритетите на ПИРО въз основа на системата от индикатори.

Анализът на матрицата от индикатори позволява да се направят следните обобщения по приоритети:

Приоритет 1: Околна среда, климат и енергия

Общ напредък: Реализиран е бърз напредък в практическите дейности, но стратегическите и координационните мерки изостават.

Част от мерките са изпълнени значително над целевите стойности (екологично земеделие - 200%; ВЕИ в общински сгради - 1400%; Кампании за разделно събиране - 870%), докато други изостават (сгради с нулево потребление - 0%; обновяване на многофамилни сгради - 25%). Средният процент изпълнение за приоритет е 230%.

Силни страни: Надизпълнение в мерки с техническа и инфраструктурна насоченост, като ВЕИ, компостиране, енергийна ефективност и кампании.

Предизвикателства: Сериозно изоставане при стратегически документи, сгради с нулево потребление и някои индустриални мерки.

Приоритет 2: Природна среда и защита от бедствия

Общ напредък: Инфраструктурните мерки напредват добре, но природозащитните и превантивните изостават.

Среден процент изпълнение - 79%.

Силни страни: Извършени 6,5 км речни корекции (81% от целта), изградени зони за отдих, реализирани проекти и кампании по биоразнообразие. Създадена е система за ранно предупреждение при бедствия.

Предизвикателства: Ниско изпълнение при залесяване (33%), липса на изпълнение при сеизмична оценка и част от екосистемните мерки.

Приоритет 3: Икономика, образование и иновации

Общ напредък: Секторът е технологично активен и с висок напредък в образованието, но има нужда от повече подкрепа за интеграция на бизнеса, инвестиции и нови индустриални зони.

Среден процент изпълнение - 90% (подцели до 316% в образованието). Силни страни: Надизпълнение по дигитализация (180%), иновационни проекти (133%), дуално обучение (133%), инвестиционни кампании (400%). Създадени нови образователни и научни центрове.

Предизвикателства: Слабо изпълнение при стартиращи компании (33%), индустриални зони (0%), ограничено свързване бизнес-образование и партньорства. Частично изпълнение при е-услуги (52%).

Приоритет 4: Култура и туризъм

Общ напредък: Преизпълнение на мерките в областта на развитие на културни и творчески индустрии и привличане на нови публики (121%), добро изпълнение на мерките по опазване, социализация и адаптация на материалното и нематериалното културно наследство (103%) и близко до пълното изпълнение на мерките в областта на туризма (93%).

Силни страни: Създадени културно-исторически маршрути, обновени културни обекти, функциониращ Младежки център. Успешни инициативи в МАИР „Боженци, и РЕМО „Етьр,.

Предизвикателства: Предстои изпълнение на културни проекти със съседни общини.

Приоритет 5: Социални услуги, здраве и градска среда

Общ напредък: Висок, със среден процент 137%-186% по различни подцели.

Приоритетът показва силен напредък в социалната жилищна и инфраструктурна политика, но е необходимо по-добро изпълнение на мобилните здравни услуги и интегрирани здравни дейности.

Силни страни: Над 20 здравни кампании (667%), обновени 2 здравни сгради (100%), създадени социални услуги и жилища, значителен напредък в паркове и междублокови пространства (233-240%), подобрена ВиК инфраструктура в малките населени места (134%), изпълнение на дейности и благотворителни инициативи съвместно с дружество „Майчина грижа, и посещение чрез услугата „Мобилен доктор“ в помощ на възрастни хора от габровските села.

Предизвикателства: Скринингът на жители в селата (14%), е сравнително нисък в разгледания период, спрямо заложените цели до края на изпълнение на ПИРО. Въпреки това, положените усилия са значими, като са осъществени прегледи в над 20 кметства и кметски наместничества - практика която е оценена високо от пациентите и трябва да бъде продължена. Наблюдава се частично изпълнение при спортна инфраструктура и при здравния достъп извън града.

При анализа на изпълнението на мерките по отделните приоритети трябва да се имат предвид следните специфики:

- Голяма част от мерките са в процес на изпълнение, било във фаза на проектиране или във фаза на процедури за избор на изпълнител за отделните инвестиционни дейности. Поради това, те са отчетени като частично изпълнени или неизпълнени към декември 2024 година, но тяхното изпълнение е в процес и няма риск от неизпълнение.
- В някои приоритети напредъкът е по-голям, а в други по-малък. Това зависи както от спецификите на планираните мерки, така и от сложността на приоритета и зависимостта му от други външни фактори и системи.
- Оставащото време за изпълнение позволява по-значителен напредък, особено при ускоряване на изпълнението на НПВУ и Оперативните програми, което е в голяма степен свързано с вътрешно-политическия контекст и капацитета за управление на наличния финансов ресурс на национално ниво. Опитът и добрият капацитет на община Габрово за изпълнение на проекти и реализиране на различни по характер инвестиции само ще благоприятства втората фаза на изпълнение на ПИРО в случай, че инструментите за финансиране бъдат успешно активирани и процедурите отворени за кандидатстване. Проектната готовност на Община Габрово и капацитета за подготовка и изпълнение на проекти са високи и това допълнително би дало предимство на общината при наличие на отворени процедури.

Изпълнението на индикаторите във всички приоритети на ПИРО Габрово 2021-2027 е високо. Изключение прави приоритет транспортни връзки и инфраструктура. Най-висок процент на изпълнение имат групата от мерки, които касаят сектор образование и образователните инициативи на територията на община Габрово. На следващо място по степен на изпълнение са мерките в областта на горското стопанство и земеделието. Третата група мерки с успешно изпълнение са мерките за ремонт на сгради и благоустрояване и мерки в областта на здравеопазването. Непосредствено след тях, но все още с преизпълнение са мерките в сектор култура.

Най-голямо изоставане са наблюдава при ВиК мярката, инвестициите в транспортни връзки и инфраструктура. Тези мерки обаче са не просто най-ресурсоемките, но и мерките, чието изпълнение изисква по-продължителен процес на планиране, съгласуване и изпълнение.

Таблица 8. Изпълнение на индикаторите по групи мерки (към декември 2024 г.)

Среден процент на изпълнение на индикаторите по групи мерки		
Група от мерки 1	Развитие на кръгова икономика и ресурсна ефективност	231%
Група от мерки 2	Устойчиво ползване на природата и богатото биологично разнообразие	79%

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

Съфинансирано от
Европейския съюз

Доклад за наблюдение на изпълнението на интегрираната териториална стратегия за развитие на Северен централен регион 2021 – 2027, разработен от териториално звено на МРРБ отдел „Северен централен регион“ в изпълнение на изискванията на чл.67 от Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие, при експертната подкрепа на НЦТР ЕАД

ПРОГРАМА
РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНИТЕ

Група от мерки 3	Развитие на по-устойчив и екологичен транспорт и подобрена транспортна свързаност	39%
Група от мерки 4	Развитие на модерна и екологична техническа инфраструктура	11%
Група от мерки 5	Насърчаване развитието на местната икономика и подобряване на средата за иновации	104%
Група от мерки 6	Развитие и по-успешно капитализиране на науката и образованието и насърчаване на ученето през целия живот	316%
Група от мерки 7	Повишаване ефективността на администрацията, подобряване на управленските процеси и засилване на партньорствата с гражданите и бизнеса	72%
Група от мерки 8	Развитие на културни и творчески индустрии и привличане на нови публики	121%
Група от мерки 9	Устойчиво опазване, социализация и адаптация на материалното и нематериалното културно наследство	103%
Група от мерки 10	Насърчаване на разнообразния и устойчив туризъм	93%
Група от мерки 11	Подобряване на здравната грижа и насърчаване на по-здравословния начин на живот в общината	106%
Група от мерки 12	Насърчаване на социалното предприемачество и иновативни социални услуги	78%
Група от мерки 13	Градска среда, свързана с природата и насърчаваща общуването	107%

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

www.eufunds.bg

www.bgregion.eu

ОБЩИНА СИЛИСТРА

Към момента няма изготвена междинна оценка на Плана за интегрирано развитие (ПИРО) на Община Силистра.

ОБЩИНА СЕВЛИЕВО

1.Отчетен напредък по приоритети, стратегически/специфични/ цели и мерки

Визията, определена в Плана за интегрирано развитие на община Севлиево за периода 2021–2027 г. запазва своята актуалност през периода от началото на изпълнението на плана. Осъществените в рамките на периода мерки успешно я адресират, като свързани с изграждане на иновационна среда и мрежи за ново развитие, подобряване на достъпа до качествено образование, развитие на здравна и социална инфраструктура, подкрепа за развитие на културата и спорта, градско развитие и укрепване на селищната мрежа, подобряване на транспортната инфраструктура, както и изпълнение на дейности за преодоляване на значимия проблем с осигуряване на населението с питейна вода.

Общият размер на договорените средства за изпълнението на ПИРО 2021-2027г. към края на октомври 2024 г. е 108,5 млн. лв., от които 29,2% са изплатени, а 68,7% са в процес на изпълнение. Общият размер на средствата, осигурени за реализация на ПИРО към края на октомври 2024 г. е 71,4% от планирания ресурс, определен в индикативната финансова таблица – 151,98 млн. лв. 33,7% от тези договорени ресурси са от републиканския и местния бюджети, 49% са средствата от ЕС (БФП), а средства за съфинансиране от непублични организации (икономически субекти и други) са 17,3%.

Постигнатият резултат за привличане на финансов ресурс може да се определи като много добър, предвид че са използвани всички достъпни за периода ресурси. Тенденцията е този резултат да продължи да се подобрява, като се отчита включването на изготвената Концепция за интегрирано териториално развитие на община Севлиево на стойност 28,6 млн. лв. в одобрената Обща програмна концепция за принос на фондовете на ЕС към ИТСП на СЦР, както и предвид възможното договаряне на средства по оперативните програми до края на 2027 г.

Постигнат е напредък, значително над планирания по реализацията на две от специфичните цели, чрез които се реализира Приоритет 1. Основен принос за това има напредъка по индикаторите за резултат по Специфични цели 1.1, 1.2 и 1.3, съответно чрез нарасналия брой на фирмите в община Севлиево, високия размер на частните инвестиции, допълващи публичната подкрепа, продължаващите ниски нива на безработица, вкл. значително намаление на регистрираните в БТ безработни младежи до 24 г. и почти двойно по-ниските нива на регистрирани в БТ безработни младежи до 29 г. По-ограничен принос за напредъка имат показателите, свързани с устойчивото развитие на туризма, въпреки че и тези показатели в значителна степен отчитат напредък в постигане на целевите стойности, определени за края на периода за изпълнение на ПИРО.

Сравнението на индекса на напредъка по изпълнението на индикаторите за резултат по СЦ с този по индикаторите на продукт обаче разкрива значителни отклонения в две от специфичните области на този приоритет. Необходими са усилия за планиране изграждането на нова индустриална зона между Севлиево и Габрово, така и за изграждане на център за предприемачество, предоставящ консултиране, обучение за предприемачи и представяне на бизнеса в общината. Усилията следва да бъдат фокусирани и в изпълнението на мерки, свързани с обучение и активиране на безработни и неактивни младежи, насърчаване на заетост и стажове, обучение и преквалификация на заети лица в съответствие с нуждите на бизнеса.

По Приоритет 2 е постигнат ограничен напредък в съответствие с планираното, като усилията трябва да са насочени към развитието на здравната и социалната инфраструктура, както и върху повишаване ефективността и капацитета на местното управление в подкрепа на развитието.

Напредъкът на изпълнението на целите по Приоритет 3 също е оценен като ограничен, като това е обусловено от разнопосочното изпълнение на мерките по отделните специфични цели. Напредъкът на индикаторите за резултат по СЦ 3.1 може да бъде оценен частично в рамките на междинната оценка. Подобряването на транспортната инфраструктура е от съществено значение за местното развитие, както икономическо, така и социално.

Оценката по двата типа показатели (за продукт и резултат) очертават ограничен и задоволителен напредък в изпълнението на СЦ 3.2 Подобряване на транспортната инфраструктура. Напредък, съответстващ на планираното е регистриран по изпълнението на мярка „Развитие на ВиК инфраструктура“, част от СЦ 3.3. Значителните инвестиции, осигурени и в края на предходния планов период, в реконструкцията на водоснабдителната инфраструктура на общината способстват преодоляването на значим за общината проблем – недостига на питейна вода, като намаляват загубите по преносната мрежа. В същото време не са реализирани дейности по останалите мерки на СЦ 3.3, свързани с управление на отпадъци, мерки за защита от бедствия и опазване на защитените зони на територията на общината.

2. Оценка на ефективността по съответните посочени индикатори

Анализът на степента на постигане на заложеното изменение на **индикаторите за продукт** показват, че за част от мерките (6 от общо 38) още към края на 2024 г. са постигнати или значително са надхвърлени определените целеви стойности за края на периода на изпълнение на плана.

Значително са надхвърлени целевите стойности на индикаторите за продукт на Мярка „Подкрепа на дейности за въвеждане на нови технологии, в т.ч. за намаляване на ресурсната и енергийна ефективност на производството и насърчаване на прехода към кръгова икономика“ на СЦ 1.2 и Мярка „Създаване на публично – частни партньорства в културната сфера и развитие на културните индустрии“ на СЦ 2.3.

Напредък над планирания по изпълнение на целта е постигнат по Мярка „Осигуряване на условия за равен достъп до качествено образование“ на СЦ 2.1, Мярка „Спортна

инфраструктура“ на СЦ 2.3. и Мярка „Проучвателни дейности и проектиране на западен обход на гр. Севлиево за път II-44 „Севлиево – Габрово“ на СЦ 3.2 Постигнат е планирания напредък по изпълнение на Мярка „Съхраняване, опазване и частично експониране на недвижимо културно наследство“ на СЦ 2.3.

За общо 7 от 38 планирани мерки е постигнат задоволителен напредък по изпълнение на поставените цели за **индикаторите за резултат**:

- СЦ 1.2 - Мярка „Стимулиране на иновациите и цифровата трансформация в МСП“;
- СЦ 1.4 - Мярка "Надграждане и доразвиване на ежегодни културни събития"
- СЦ 2.1 - Мярка „Подобряване на материално – техническата база за обучение и създаване на условия за разширяване използването на ИКТ инфраструктура в учебния процес“;
- СЦ 2.2 - Мярка „Здравна инфраструктура“;
- СЦ 2.2 - Мярка „Социална инфраструктура“;
- СЦ 2.3 - Мярка „Реконструкция, въвеждане на мерки за енергийна ефективност и развитие на материално-техническото състояние на сградния фонд на културните институции“;
- СЦ 3.3 - Мярка „Водоснабдяване и канализация“.

За общо 9 от 38 планирани мерки е постигнат ограничен напредък по изпълнение на поставените цели за индикаторите за резултат:

- СЦ 1.3 - Мярка „Обучение за придобиване на ключови умения и квалификация от безработни лица и повишаване на тяхната пригодност за заетост“;
- СЦ 1.3 - Мярка „Насърчаване на участие на жените на пазара на труда, по-добър баланс между професионалния и личния живот, включително достъп до грижи за деца“;
- СЦ 1.4 - Мярка „Туристически маршрути за създаване на оптимална симбиоза между мрежите на НАТУРА 2000 и тези на културно-историческото наследство“;
- СЦ 3.1 - Мярка „Прилагане на енергоспестяващи мерки в областта на сградния фонд“;
- СЦ 3.1 - Мярка „Градско развитие“;
- СЦ 3.2 - Мярка „Републикански пътища“;
- СЦ 3.2 - Мярка „Общински пътища с икономическо и социално значение“;
- СЦ 3.2 - Мярка „Общински пътища за териториална достъпност“;
- СЦ 3.2 - Мярка „Реализация на мерки за пътна безопасност“.

Без напредък по изпълнение на целта са 16 от общо 38 мерки в:

- СЦ 1.1 Привличане на инвестиции и насърчаване на предприемачеството (всички мерки);
- СЦ 1.3 Подкрепа за устойчиви качествени работни места и подобряване достъпа до заетост;
- СЦ 1.4 Устойчиво развитие на туризма;

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

- СЦ 2.3 Подкрепа за развитие на културата и спорта;
- СЦ 3.1 Градско развитие и укрепване на селищната мрежа и
- СЦ 3.3 Опазване на околната среда и изграждане на екологосъобразна инфраструктура.

Постигането на значителен напредък по поставените за края на периода цели по индикаторите за резултат за част от мерките се дължи и на изпълнението на проекти, финансирани в края на предходния програмен период, както и на изпълнението на мерките по Националния план за възстановяване и устойчивост, който осигурява финансиране в периода на възстановяване от пандемията от Covid-19.

Постигането на задоволителен и ограничен напредък по 16 от мерките следва да бъде разглеждано като резултат, съответстващ на периода на оценка на изпълнението, доколкото отделни програми в периода са стартирали финансиране по-късно от начало то на 2021 г. Въпреки това, по около 42% от планираните мерки в обхвата на плана все още не е постигнат дори ограничен напредък по изпълнение на поставените цели за индикаторите за резултат.

ОБЩИНА ГОРНА ОРЯХОВИЦА

За община Горна Оряховица не е разработена междинна оценка. При анализа е ползван годишния доклад за 2024 г.

За 2024 година голяма част от проблемите са външни за община Горна Оряховица. Най-големият проблем остава липсата на инвестиции и производства, създаващи работни места; влошаващите се демографски характеристики, нисък образователен ценз и липса на подходяща квалификация на работната сила; незадоволително състояние на инфраструктурата. Друг основен проблем е политическата нестабилност в държавата и закъснели договориания. Това са основните фактори, които очертават насоките, по които ще се работи през 2025 г.

Индикатори за продукт

Приоритет 1: Иновативно, интелигентно и устойчиво икономическо развитие

Частично изпълнение има по Мярка 1.1.1, индикатор Проведени инициативи за осигуряване на заетост. Проведени са общо 3 инициативи от общо планирани 5 за целия програмен период. За останалите 6 мерки не са проведени дейности.

Приоритет 2: Подобряване качеството на живот и развитие на човешкия потенциал чрез: образование, здравеопазване, социален растеж, култура, спорт и туризъм

По Мярка 2.1.1, индикатор Модернизирана и обновена материална база на образователни институции в общината има частично изпълнение по 6 дейности от придвидени общо за периода. Частично изпълнение се отчета още и по Мярка 2.2.1, индикатор Модернизиран детски ясли с изпълнена 1 дейност от планирани за периода общо 2; Мярка 2.4.2, индикатор Проведени културни събития; Мярка 2.4.4, индикатор Проведени спортни състезания на територията на общината; Мярка 2.5.1, индикатор Инициативи за популяризиране на

туризма и културните забележителности в общината и индикатор Развитие на местни туристически атракции.

За останалите индикатори няма проведени дейности.

Приоритет 3: Устойчиво териториално развитие и свързаност

Частично изпълнение има по Мярка 3.1.2 индикатор Рехабилитирани/Изградени паркинги и по Мярка 3.4.1, индикатор Дължина на реконструирана водоснабдителна мрежа. За останалите индикатори няма отчетен продукт.

Приоритет 4: Зелена и устойчива община

По Мярка 4.1.1., индикатор Облагородени крайпътни и междублокови пространства е отчетено значително преизпълнение. По останалите индикатори не е отчетен продукт.

Приоритет 5: Партньорство, цифрова трансформация и дигитална свързаност в полза на обществото

Не е отчетен продукт по всички 3 индикатора.

Индикатори за резултат

Няма приложени данни за изпълнение по приетите индикатори

Към момента на извършване на изследването не е изработен „Доклад за резултатите от междинна оценка на изпълнението на Плана за интегрирано развитие на община Силистра за периода 2021–2027 г.“, както и „Годишен доклад за изпълнението на Плана за интегрирано развитие на община Силистра“.

Изградената система за регионална координация на основата на ефективни партньорства и широка информираност и публичност на действията, включително между оперативните програми, действащи на територията на региона, има ключова роля за изпълнението на Интегрираната териториална стратегия за развитие.

Основен инструмент за осигуряване на информация и публичност ще е изготвения тригодишен Доклад за наблюдението на изпълнението на ИТСР, както и последващата оценка след края на периода на действие на стратегията.

IV. Действията, предприети от Регионалния съвет за развитие с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона

Функциите на Регионалните съвети за развитие са нормативно уредени със Закона за регионално развитие (ЗРР) и Правилника за прилагане на закона за регионално развитие (ППЗРР).

Регионалният съвет за развитие координира провеждането на държавната политика за регионално развитие в съответния регион за планиране от ниво 2 (чл. 18, ал. 2 от ЗРР) и изпълнява следните функции (чл. 19, ал. 1 от ЗРР и чл. 39, ал. 1 от ППЗРР):

1. обсъжда и одобрява проекта на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2;
2. изпълнява функции по управление, координиране, наблюдение и контрол на изпълнението на интегрираната териториална стратегия за развитие на съответния регион за планиране от ниво 2;
3. участва в процеса на подбор на проекти, съфинансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове, от други европейски фондове и финансови източници, включително финансови инструменти, и от съответното национално съфинансиране, в изпълнение на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2, когато са му делегирани правомощия от съответните управляващи органи/национални партниращи органи;
4. предоставя писма за подкрепа във връзка с участието на български партньори в проекти по програмите за трансгранично сътрудничество, съфинансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове и инструменти за предприемчивостна помощ на Европейския съюз, при условия и по ред, определени с правилника за прилагане на закона;
5. осъществява консултативна функция при изготвянето на плановете за интегрирано развитие на общините в региона за планиране от ниво 2;
6. разглежда и обсъжда въпроси, които имат отношение към развитието на региона за планиране от ниво 2.
7. обсъжда становища, препоръки, доклади, справки и оценки и приема решения.

Приетите решения се разпространяват до гражданите чрез средствата за масово осведомяване или по друг подходящ начин по решение на регионалния съвет за развитие.

Регионалният съвет за развитие на Северен централен регион в съответствие с изброеното до тук, стриктно е изпълнявал всички тези изисквания, вменени в неговите функции.

От началото на настоящият програмен период той е провел 4 заседания, като по години те са: едно през 2022 г., две през 2024 г. и едно заседание през 2025 г.

Основното в първото/второ заседание на Регионалния съвет /06.10.2022 г./ е приемането на ИТСР на Северен централен регион за развитие.

На следващото трето заседание на РСР на СЦР, проведено на 15.05.2024 г. /конферентна форма/, са взети следните основни решения:

- одобрява Информационна стратегия за запознаване на общността с интегрирания териториален подход за програмен период 2021-2027 г.

Информационна стратегия за запознаване на общността с интегрирания териториален подход за програмен период 2021-2027 г. визира цели, заинтересовани страни и целеви групи, методи за постигане, както и индикатори за изпълнение на информационната стратегия.

Важен момент в това заседание е и запознаване на членовете на РСР с проведената процедура по публични консултации, дискусии и обсъждания на концепциите за интегрирани териториални инвестиции на територията на СЦР, както и информация за резултатите от тяхното провеждане. Обърнато беше внимание, че концепциите се приемат от местните общности и заинтересованите страни, както и че няма концепции, за които да са получени множество отрицателни коментари или забележки и които да изискват особено внимание от Регионалния съвет.

Друг основен момент представлява и решението на РСР на СЦР за **одобряване на** Общата програмна концепция за приноса на фондовете на ЕС към ИТСР на СЦР и Списъците с концепции за ИТИ на СЦР и получените от тях точки.

Разгледан беше и организационен въпрос по избор на Председател на РСР на СЦР.

На заседание на РСР на СЦР, проведено на 10.09.2024 г. бяха взети Решения по:

- избор на заместник-председател на РСР на СЦР;
- избор на представители на РСР на СЦР в Комитетите за наблюдение на Споразумението за партньорство и на програмите, съфинансирани от ЕФСУ, за програмен период 2021 – 2027 г.
- избор на представители на РСР на СЦР в Комитетите за наблюдение на Споразумението за партньорство и на програмите, съфинансирани от ЕФСУ, за програмен период 2021 – 2027 г.
- избор на представители на РСР на СЦР в Подкомитет за координация на инструмента „Интегрирани териториални инвестиции (ИТИ)“ към Комитета за наблюдение на Програма „Развитие на регионите“ 2021-2027 г.

Като важно по отношение на взетите Решения се откроява **пето заседание на регионалния съвет за развитие на Северен централен регион за планиране от ниво 2, проведено на 21.10.2025 г.** Основните решения са свързани с приемането и одобряването на:

- Доклад на Звеното за медиации към РСР на СЦР В него се представени накратко седемте концепции за ИТИ, подадени в Северен централен регион, и изпълнените стъпки до момента във връзка с оценката им от Звеното за предварителен подбор. Основна е и ролята на Звеното за медиации във връзка с подпомагане сформирането

Съфинансирано от
Европейския съюз

Доклад за наблюдение на изпълнението на интегрираната териториална стратегия за развитие на Северен централен регион 2021 – 2027, разработен от териториално звено на МРРБ отдел „Северен централен регион“ в изпълнение на изискванията на чл.67 от Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие, при експертната подкрепа на НЦТР ЕАД

ПРОГРАМА
РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНИТЕ

на партньорства и разпространение на информация за възможностите за кандидатстване с КИТИ.

- Доклад на Звеното за публични консултации към РСР на СЦР. Като резултат в този Доклад са залегнали конкретните дати и места на провеждане на обществените обсъждания и подчертаната подкрепа за всички представени концепции от 99% от местните общности.
- Одобряване на проект на Обща програмна концепция за приноса на фондовете на ЕС към целите на Интегрираната териториална стратегия на СЦР и окончателните списъци с приоритизирани концепции към нея..

Всички Протоколи от заседания на РСР СЦР са с гарантиран обществен достъп и са публикувани на интернет-страницата на МРРБ, както и на интернет-страниците на областните администрации.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

V. Преглед на планираните мерки от обхвата на стратегията, които към момента все още не са включени в одобрени концепции за интегрирани териториални инвестиции

1. Преглед на Общата програмна концепция за принос на фондовете на ЕС към ИТСР на СЦР – одобрени концепции и свързани документи

В рамките на двете проведени покани за концепции за интегрирани териториални инвестиции (ИТИ) в Северен централен регион (СЦР) се формира мащабен, тематично диверсифициран и финансово значим портфейл от комбинирани и некомбинирани проектни предложения. Този портфейл отразява стратегическите приоритети на ИТСР, както и логиката на териториално ориентираната политика на сближаване, заложена в програмния период.

Общият профил на одобрените интервенции показва ясно изразена концентрация върху следните направления:

- ✓ индустриална и техническа инфраструктура – развитие на индустриални зони, подобряване на транспортната и техническата свързаност, стимулиране на инвестиционната среда;
- ✓ устойчива градска среда и зелена трансформация – рехабилитация на публични пространства, зелена инфраструктура, рекреационни зони, намаляване на екологичния натиск;
- ✓ образователна модернизация и дуално обучение – изграждане на връзка „образование – бизнес“, подкрепа за професионални гимназии и иновационни центрове;
- ✓ социални и здравни услуги – разширяване на достъпа до качествени услуги и подобряване на социалната кохезия;
- ✓ управление на природни рискове – укрепване на свлачища и превенция на геодинамични процеси.

A. Комбинирани концепции – Първа покана (BG16FFPR003-2.001)

Първата покана се характеризира с широк тематичен обхват и значителен финансов ресурс, с отчетливо доминиране на инфраструктурните компоненти.

Концепцията „Грижа за хората в общините Силистра и Тутракан в СЦР“ с водещ партньор Община Силистра поставя акцент върху транспортната достъпност, социалните услуги и приобщаващата градска среда. Тя отразява силна социална насоченост и стремеж към балансирано териториално развитие в периферна дунавска зона. Макар икономическият компонент да е умерен, проектът създава предпоставки за повишаване на качеството на живот и демографска стабилизация.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

Концепцията „Обособяване на Старопланински хъб от рекреационни зони за устойчив туризъм и зелени пространства за културни и социални иновации“ с водещ партньор ТД „Трапезица-1902“ – гр. Велико Търново развива модел за устойчив туризъм чрез зелена инфраструктура и културни инициативи. Концепцията допринася за диверсификация на местната икономика и насърчаване на социални иновации, като интегрира природен ресурс и културен потенциал.

Интегрираният териториален подход на Община Русе има стратегическо значение за дунавската ос. Концепцията с водещ партньор Община Русе комбинира мобилност, модернизация на градската среда и междусекторно партньорство, създавайки предпоставки за трансгранична икономическа активизация.

„Брегове на съвременното“ на Община Габрово представлява мащабна зелена и иновационна трансформация, интегрираща екология, култура и градска устойчивост. Проектът има потенциал за дългосрочно въздействие върху инвестиционната привлекателност на града.

„Габрово – център на иновации“ ясно позиционира града като образователен и предприемачески хъб, със силен фокус върху връзката между професионалното образование и индустриалния сектор.

„Устойчив икономически растеж и индустриална инфраструктура“ с водещ партньор Свищов демонстрира силно изразен индустриален профил – развитие на инфраструктура, подобряване на инвестиционната среда и създаване на предпоставки за заетост.

„Около поречието на Бели Лом“ – Разград акцентира върху екологичната устойчивост и използването на природния ресурс като фактор за регионално развитие.

Останалите концепции (с водещи партньори общините Горна Оряховица, Трявна, Севлиево, АПИ, професионални гимназии, НАТФИЗ и др.) допринасят за развитието на транспортната инфраструктура, дуалното образование, културния сектор и регионалната свързаност. Те разширяват тематичния спектър на интервенциите и засилват териториалния обхват на стратегията.

Б. Комбинирани концепции – Втора покана (BG16FFPR003-2.003)

Втората покана за кандидатстване с интегрирани териториални инвестиции (ИТИ) показва по-висока степен на тематично балансиране и по-ясна ориентация към интеграция на отделните финансиращи източници.

„Синергия за нови възможности“ – Габрово съчетава социални, екологични и иновационни мерки, демонстрирайки надграждане на предходни инициативи и устойчив стратегически подход.

„Интегрирани инвестиции и иновации за младите хора“ – Горна Оряховица е фокусирана върху демографската стабилизация чрез образование, професионална реализация и повишаване на конкурентоспособността на младежите.

„Икономически подем, иновации, постигане на социален растеж и устойчиво териториално развитие чрез интегрирано сътрудничество“ – Севлиево реализира индустриално-социална синергия, насочена към устойчив териториален растеж.

„Силистра, Горна Оряховица и Русе – интегрирано териториално развитие за устойчиво бъдеще“ демонстрира междуобщинска координация с потенциал за развитие на трансгранични връзки по Дунав.

„Интегрирана подкрепа за развитието на здравни, социални и образователни услуги“ – Свищов е насочена към социална и здравна инфраструктура, укрепвайки човешкия капитал като основа за икономическо развитие.

В. Некомбинираните концепции (само по ПОС)

Некомбинираните предложения са концентрирани върху укрепване на свлачища, превенция на геодинамични процеси и намаляване на замърсяването на въздуха. Макар да имат ограничена интеграционна добавена стойност, те са стратегически значими за гарантиране на безопасност, устойчивост и минимизиране на климатичните рискове.

2. Идентифициране на планираните мерки, които не са включени в одобрените концепции

Анализът показва, че следните направления от ИТСР остават частично или изцяло непокрити в рамките на двете покани за кандидатстване с интегрирани териториални инвестиции (ИТИ):

1. Развитие на високотехнологични индустрии и дигитализация на МСП в регионален мащаб;
2. Системна подкрепа за трансгранични икономически клъстери по Дунав;
3. Комплексни демографски мерки (жилищна политика, стимули за млади семейства);
4. Развитие на научноизследователска инфраструктура;
5. Енергийна ефективност в индустриалния сектор извън публичната инфраструктура.

3. Оценка на причините за невключването

Основните причини могат да се обобщят както следва:

- **Финансови ограничения** – доминиращ ресурс по ПРР и ПОС ограничава по-широко тематично комбиниране;
- **Липса на устойчиви партньорства с бизнеса** – особено в иновационния сектор;

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

- **По-нисък приоритет на нематериални мерки** (дигитализация, предприемачество);
- **Рискова структура на проектите** – индустриалните и НИРД инициативи изискват по-висока степен на координация и предварителна подготовка;
- **Административен капацитет** – по-малки общини и партньори срещат затруднения при разработване на комплексни междусекторни проекти.

4. Оценка на възможностите за включване в бъдещи инициативи

Потенциални механизми:

- Комбиниране на ПНИИДИТ и ПРЧР за изграждане на индустриално-образователни екосистеми;
- Създаване на дунавска икономическа платформа между Русе и Силистра;
- Използване на финансови инструменти за подкрепа на МСП;
- Разработване на регионален иновационен фонд;
- Насърчаване на публично-частни партньорства.

Препоръчва се активна подготовка на проектни резервни предложения за следващи покани. В обобщение може да се констатира, че Общата програмна концепция за принос на фондовете на ЕС към ИТСП на Северен централен регион е реализирана в значителна степен чрез одобрените концепции по двете покани за ИТИ, като е постигната висока степен на съответствие между стратегическите приоритети и реално подкрепените интервенции. Наблюдава се ясно изразена структурна логика – първата покана поставя акцент върху инфраструктурна стабилизация и индустриално позициониране, докато втората демонстрира надграждане чрез по-добра интеграция на социални, образователни и иновационни компоненти. Това показва процес на институционално учене и постепенно усъвършенстване на териториалния подход.

Същевременно анализът разкрива и определени структурни дисбаланси. Налице е относителна концентрация на ресурса в традиционни инфраструктурни и екологични мерки, докато направления с по-висока добавена стойност – иновации, научноизследователска инфраструктура, дигитализация на МСП и високотехнологични индустрии – остават частично представени. Това ограничава потенциала за ускорена икономическа трансформация и повишаване на регионалната конкурентоспособност в дългосрочен план. Регионът демонстрира стабилна способност за усвояване на инвестиции в „твърда“ инфраструктура, но в по-малка степен използва инструментите на политиката на сближаване за стимулиране на структурни промени в икономическия модел.

Отчита се и ограничена степен на формализирано участие на бизнеса и научния сектор в интегрираните партньорства. Въпреки наличието на образователни и професионални институции в проектния портфейл, системната връзка „иновации – индустрия – наука“ все още не е изградена като устойчив регионален механизъм. Това е ключов фактор, който

следва да бъде адресиран в следващи покани, особено в контекста на зеления и цифровия преход.

Положителна тенденция представлява засилващият се междуобщински и дунавски фокус, който създава предпоставки за по-широка териториална кохезия и трансгранична икономическа интеграция. Този потенциал обаче изисква по-структурирана рамка и стратегическо координиране, за да се трансформира от проектно сътрудничество в устойчив регионален икономически клъстер.

В стратегически план пред СЦР стои предизвикателството да премине от модел на инфраструктурно наваксване към модел на иновационно и демографски устойчиво развитие. Това предполага:

- ❖ засилване на инвестициите в човешки капитал и научноизследователска дейност;
- ❖ системна подкрепа за дигитализация и технологична модернизация на предприятията;
- ❖ интегриране на демографските политики в териториалното планиране;
- ❖ развитие на финансови инструменти и публично-частни партньорства.

В заключение, СЦР демонстрира висока степен на институционална мобилизация и стратегическа ориентация, но за пълно реализиране на целите на ИТСР е необходимо надграждане в посока по-дълбока икономическа диверсификация, повишена иновационна интензивност и устойчиво териториално партньорство. Именно този преход ще определи степента, в която регионът ще може да конвертира европейските инвестиции в трайна структурна трансформация и повишено качество на живот.

VI. Заключение и предложения за подобряване на резултатите от изпълнението и наблюдението на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона

1. Обобщение на ключовите констатации

СЦР демонстрира:

- висока проектна активност;
- готовност за сформирание на устойчиви партньорства при реализацията на ключови регионални проекти;
- засилена роля на образователните институции;
- значителен напредък в зелената трансформация;
- нарастващ потенциал за трансгранично развитие.

В същото време се отчита:

- концентрация на ресурса по инфраструктурни мерки;
- ограничено измерване на структурни ефекти;
- недостатъчно участие на бизнеса в стратегическото планиране.

2. Оценка на ефективността на системата за наблюдение

Системата осигурява:

- Проследимост на финансовото изпълнение;
- Контрол върху срокове и индикатори;
- Административна прозрачност.
- Наличие на базови продуктови индикатори
- Стандартизирана отчетност
- Систематизирани междинни отчети
- Регулярни отчети

Идентифицирани пропуски:

- Липса на индикатори за иновационна продуктивност;
- Отсъствие на демографски измерители;
- Ограничена оценка на кумулативен ефект от двете покани;
- Недостатъчни механизми за обратна връзка от бизнеса.
- Липса на показатели за междусекторност
- Недостатъчна оценка на устойчивост

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

- Липса на ранна предупредителна система
- Липса на интеграционен индекс
- Няма механизъм за ранно предупреждение
- Слаба цифровизация

3. Предложения за усъвършенстване на системата за наблюдение

- Въвеждане на индикатори за:
 - създадени висококвалифицирани работни места;
 - задържане на млади специалисти;
 - обем на частни инвестиции, привлечени вследствие на ИТИ;
 - трансграничен икономически обмен.
- Периодични стратегически прегледи извън формалната отчетност;
- Институционализиране на регионален консултативен съвет с участие на бизнеса и университети.
- Въвеждане на Индекс на интеграция (0–5)
- Въвеждане на Индекс на риск (1–9)
- Радарна визуализация по 5 оси:
 - стратегическо съответствие
 - партньорства
 - териториален обхват
 - устойчивост
 - финансова стабилност
- Дигитална платформа за мониторинг

4. Предложения за подобряване на изпълнението

- Засилване на координацията между индустриални зони и професионални гимназии;
- Формализиране на дунавски трансграничен механизъм;
- Подкрепа за дигитализация на индустриалната база;
- Приоритизиране на зелени индустриални технологии;
- Ускоряване на изоставащи инфраструктурни проекти чрез централизирана техническа помощ.

5.5. Препоръки за оптимизиране на междинните и последващи оценки

- Въвеждане на пълно съответствие с „България 2030“;
- Интегриране на индикатори, свързани с Целите за устойчиво развитие (SDG);
- Кумулативен анализ на ефекта от двете покани;
- Сценарийно моделиране за следващия програмен период;
- Разработване на методика за оценка на дългосрочна структурна трансформация.

ОБЩО ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Северен централен регион демонстрира стабилна институционална мобилизация и ясно изразена стратегическа ориентация към индустриална модернизация, образователна трансформация и зелена устойчивост.

Предизвикателството пред региона е задълбочаване на иновационния компонент, по-системна трансгранична интеграция и усъвършенстване на индикаторната рамка, така че да се измерва не само физическото изпълнение, но и реалната структурна промяна в икономиката и демографията на региона.

Извършеният анализ на изпълнението и наблюдението на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северен централен регион (СЦР) показва, че регионът се намира в етап на стабилизирана институционална зрялост и активна проектна мобилизация. Налице е ясно изразена стратегическа ориентация към индустриална модернизация, развитие на човешкия капитал и зелена трансформация, което демонстрира съответствие между приоритетите на ИТСР и реално подкрепените интервенции.

СЦР се отличава с висока проектна активност и способност за формиране на интегрирани партньорства, особено в рамките на комбинираните концепции. Засилената роля на образователните институции, включително професионалните гимназии и висшите училища, създава предпоставки за по-тясна връзка между образованието и индустрията. Положителна тенденция е и напредъкът в зелената трансформация – както чрез екологични инфраструктурни мерки, така и чрез интервенции за управление на природни рискове. Допълнително, нараства потенциалът за трансгранично развитие по дунавската ос, което е стратегически актив за региона.

В същото време обаче анализът очертава структурни ограничения, които възпрепятстват пълното реализиране на трансформационния потенциал на стратегията. Наблюдава се концентрация на ресурса в инфраструктурни и „твърди“ мерки, докато интервенции с по-висока добавена стойност – свързани с иновации, технологична модернизация и структурна икономическа диверсификация – остават по-слабо развити. Това създава риск от запазване на модел на екстензивен растеж, вместо преминаване към иновационно-интензивна икономическа динамика.

Системата за наблюдение осигурява стабилна административна рамка – проследимост на финансовото изпълнение, контрол върху срокове и базови продуктови индикатори, стандартизирана отчетност и регулярни междинни доклади. Тази рамка гарантира процедурна прозрачност и съответствие с изискванията на програмното управление. Въпреки това, тя остава ориентирана предимно към количествени продуктови резултати и в ограничена степен измерва реалните структурни ефекти от интервенциите.

Основните дефицити в системата за наблюдение могат да бъдат обобщени в няколко направления:

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

- липса на индикатори за иновационна продуктивност и технологичен напредък;
- отсъствие на демографски измерители, свързани със задържане на млади хора и квалифицирани кадри;
- ограничен анализ на кумулативния ефект от двете покани;
- липса на показатели за междусекторност и степен на интеграция;
- недостатъчна оценка на дългосрочната устойчивост;
- липса на механизъм за ранно предупреждение при рискове;
- слаба цифровизация на процеса на мониторинг.

Тези пропуски ограничават възможността стратегията да бъде управлявана адаптивно и проактивно.

Предложените мерки за усъвършенстване на системата – въвеждане на индикатори за висококвалифицирана заетост, привлечени частни инвестиции, трансграничен икономически обмен и задържане на млади специалисти – имат потенциал да преместят фокуса от административно към стратегическо наблюдение. Допълнително, разработването на Индекс на интеграция (0–5) и Индекс на риск (1–9), както и използването на радарна визуализация по пет ключови оси (стратегическо съответствие, партньорства, териториален обхват, устойчивост, финансова стабилност), ще позволят по-цялостна и сравнителна оценка на проектите. Дигиталната платформа за мониторинг следва да се разглежда не само като инструмент за отчетност, а като среда за анализ в реално време и ранно идентифициране на отклонения.

По отношение на изпълнението, ключов приоритет е задълбочаване на връзката между индустриалните зони и професионалното образование, което ще укрепи човешкия капитал като стратегически ресурс. Формализирането на дунавски трансграничен механизъм би могло да консолидира икономическите връзки и да засили регионалната конкурентоспособност. Подкрепата за дигитализация на индустриалната база и приоритизирането на зелени технологии са критично важни за дългосрочната устойчивост на региона. Централизираната техническа помощ може да ускори изоставащи инфраструктурни проекти и да намали административните рискове.

Оптимизирането на междинните и последващите оценки изисква пълно съответствие с националните стратегически документи и интегриране на индикатори, свързани с целите за устойчиво развитие. Особено важно е въвеждането на кумулативен анализ на ефекта от двете покани и прилагане на сценарийно моделиране за следващия програмен период. Необходима е методика за оценка на дългосрочната структурна трансформация, която да измерва не само усвояването на средства, а реалните промени в икономическата структура, производителността, демографията и социалната кохезия.

В стратегическа перспектива СЦР е в позиция да премине от фаза на инфраструктурна стабилизация към фаза на интелигентна и иновационно ориентирана трансформация. За да се реализира този преход, е необходимо:

Съфинансирано от
Европейския съюз

Доклад за наблюдение на изпълнението на интегрираната териториална стратегия за развитие на Северен централен регион 2021 – 2027, разработен от териториално звено на МРРБ отдел „Северен централен регион“ в изпълнение на изискванията на чл.67 от Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие, при експертната подкрепа на НЦТР ЕАД

ПРОГРАМА
РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНИТЕ

- по-дълбоко интегриране на бизнеса в стратегическото планиране;
- системно измерване на добавената стойност от интервенциите;
- изграждане на адаптивна и цифрово базирана система за мониторинг;
- засилване на междусекторните и трансграничните партньорства.

Само при такъв подход регионът ще може да трансформира европейските инвестиции в устойчива структурна промяна, повишена конкурентоспособност и подобро качество на живот. Предизвикателството вече не е в степента на усвояване на ресурс, а в дълбочината на постигнатата трансформация.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

VII. Източници на информация:

- Закон за регионалното развитие и Правилника за неговото прилагане;
- Последваща оценка на въздействието на Закона за регионалното развитие и Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие за периода 2012 – 2023 г.;
- Интегрирани териториални стратегии за развитие на регионите за периода 2021 – 2027 г.;
- Окончателен доклад за изпълнението на Националната стратегия за регионално развитие за периода 2012 – 2022 г.;
- Общи програмни концепции за приноса на фондовете на ЕС към ИТСР;
- Планове за интегрирано развитие на общини;
- Годишни доклади за изпълнението на ПИРО в съответните региони за планиране от ниво 2;
- Критерии RACER (Relevant, Acceptable, Credible, Easy and Robust), разработени като част от Насоките за оценка на въздействието на Европейската комисия;
- Регламенти за кохезионната политика на ЕС за периода 2021-2027 г.;
- ESDP – European Spatial Development Perspective (Европейската перспектива за пространствено развитие, приета от CEMAT в Потсдам, 1999);
- GPSSDEC – Guiding Principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent (Ръководните принципи за устойчиво пространствено развитие на Европейския континент, приети от CEMAT в Хановер, 2000);
- ESPON – European Spatial Planning Observation Network (Европейската мрежа за наблюдение на пространствения планиране);
- Териториалния дневен ред на Европейския Съюз (Territorial Agenda 2030);
- Градския дневен ред на Европейския съюз (Urban Agenda for the EU);
- Лайпцигската харта за устойчиви европейски градове, 2007 г.;
- Визията на ЕС за селските райони;
- Европейска конвенция за ландшафта;
- Междинна оценка и междинен доклад за изпълнението на Националната стратегия за регионално развитие за периода 2012-2022 г.;
- Годишните доклади за напредъка по изпълнението на оперативните програми за периода 2021-2027 г.;
- Оценки за определен период или тематични оценки на изпълнението на програмите, съфинансирани от европейските фондове за споделено управление с фокус върху Оперативна програма „Региони в растеж“ за периода 2014 – 2020 г. и Програма „Развитие на регионите“ 2021 – 2027;
- Актуализирана Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012 – 2030 г.);
- Национална концепция за насърчаване на активния живот на възрастните хора в България (2012 – 2030 г.);

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

- Годишни доклади за наблюдение на изпълнението на общинските планове за развитие - там, където е приложимо;
- Доклади/отчети за изпълнението на секторни стратегии за развитие, покриващи (частично) периода 2020 – 2024 г. (в областите: икономика/малки и средни предприятия, туризъм, транспорт, околна среда, енергетика, пазар на труда, иновации и въвеждане на нови технологии, здравеопазване, образование, култура, социални дейности и др.), където са налични;
- Национална програма за развитие: България 2030 и отчетите към нея;
- Националната програма за реформи и специфичните препоръки за България в рамките на Европейския семестър;
- Девети кохезионен доклад на ЕК - https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/cohesion-report_en;
- Препоръката на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) за политиката за регионално развитие - <https://www.oecd.org/regional/oecd-recommendation-regional-development-policy.htm>;
- Принципите на ОИСР за градската политика - <https://www.oecd.org/cfe/urban-principles.htm>;
- Принципите на ОИСР за селската политика - <https://www.oecd.org/regional/rural-development/oecd-principles-rural-policies.htm>;
- Изследвания на ООН, Световна банка, ОИСР;
- Публичен портал на Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България 2020 (ИСУН2020) – <http://2020.eufunds.bg/>;
- Споразумение за партньорство на Република България за периода 2021 – 2027 г.;
- Българските програми с финансиране от ЕС за периода 2021 -2027;
- Национална програма за развитие България до 2030;
- Националният план за действие по заетостта;
- Национална стратегия „Визия за деинституционализацията на децата в България до 2025 г. и План за действие към нея;
- Рамкова програма за интегриране на ромите в българското общество, (2010 – 2020 г.);
- Национална стратегия за детето и национални стратегически документи в областта на здравеопазването и образованието;
- Закон за регионалното развитие и Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие;
- Закон за устройство на територията и подзаконовите нормативни актове към него;
- Други документи и проекти на документи на национално, европейско и глобално ниво, свързани с предмета на поръчката и програмирането на кохезионната политика за периода 2028 -2034, предоставени от Възложителя в хода на изпълнение на поръчката.

Като източници на информация са използвани официални данни от: Националният статистически институт и неговите териториални подразделения, Евростат, Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България (ИСУН и ИСУН 2020), Управляващите органи на действащите за периодите 2014 – 2020 г. и 2021 -2027 г. на програмите съфинансирани от ЕСИФ, секторни министерства и агенции,

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

Съфинансирано от
Европейския съюз

Доклад за наблюдение на изпълнението на интегрираната териториална стратегия за развитие на Северен централен регион 2021 – 2027, разработен от териториално звено на МРРБ отдел „Северен централен регион“ в изпълнение на изискванията на чл.67 от Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие, при експертната подкрепа на НЦТР ЕАД

ПРОГРАМА
РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНИТЕ

областни и общински администрации, Българска академия на науките, Агенция по заетостта и нейните териториални подразделения, Агенция „Пътна инфраструктура“ и областните управления към нея, РИОСВ, Изпълнителна агенция по околна среда, Басейнови дирекции, Агенция за устойчиво енергийно развитие, Изпълнителна агенция за насърчаване на малките и средните предприятия, Пристанищни администрации, Национална компания железопътна инфраструктура, експлоатационни дружества и др.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

www.eufunds.bg

www.bgregio.eu